

**Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů
Katedra zahradní a krajinné architektury**

**Česká zemědělská
univerzita v Praze**

**Proměna funerálního prostoru v zahradní a krajinařské tvorbě
Bakalářská práce**

Autor: Lucie Plecítá

Obor studia: Zahradní a krajinařská architektura

Vedoucí práce: Ing. Jana Halamová, Ph. D.

— PODĚKOVÁNÍ/ČESTNÉ PRO

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Proměna funerálního prostoru v zahradní a krajinářské tvorbě“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce.

Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych touto cestou poděkovala rodině a všem přátelům, kteří mě v průběhu psaní této bakalářské práce podrželi.

Osobní poděkování bych chtěla věnovat Nikol Sukové, Martinovi Štěpařovi, Michalovi Štěpařovi a Ivě Nesibové. Trvalo to déle než dlouho a je to konečně za námi.

Hlavní poděkování však náleží mé vedoucí práce paní Ing. Janě Halamové Ph. D. za neuvěřitelnou ochotu a výdrž, kterou projevila na cestě za tímto cílem.

PROHLÁŠENÍ

— SOUHRN —————

SOUHRN

Cílem této bakalářské práce bylo navrhnout krajinářskou úpravu městského hřbitova Řepy na Praze 17. Hlavním problémem celého prostoru hřbitova byla jeho neucelenost a roztržitost prostoru. Původní hřbitov v Řepích se nacházel u kostela sv. Martina, kde se pohřbívalo od 13. století. Vzhledem ke vzniklému dekretu a zákonu o pohřbívání z roku 1784 ohledně zákazu pohřbívání na městských hřbitovech (Správa pražských hřbitovů 2020) byl hřbitov zrušen a v roce 1837 byl přesunut na aktuálně řešené místo (Hájek 2018). Postupně se bez konceptu rozvíjel a tímto způsobem vzniklo celkem pět na sebe nenavazujících hřbitovních částí.

Bylo navrženo několik metodik pro sjednocení těchto míst odpočinku a zároveň byly navrženy úpravy okolí, které způsobily zklidnění okolní dopravy. Jednou z těchto metodik bylo použití jednotných prvků a materiálů v celém prostoru hřbitova a vytvoření dalšího průchodu v jinak odříznuté SZ části. Do návrhu bylo také zakomponováno propojení myšlenky alternativního pohřbívání jako zahradně krajinného prvku. Byl zde vytvořen okrasný třešňový sad, kde je možnost pohřbívat ke kořenům, tedy uložení popela ke kořenům stromů v rozložitelné urně. Návrh byl rozšířen celkem o 53 urnových hrobů, 1 urnovou hrobku až 1250 kolumbárních schránek, 90 epitafních míst a pohřbívání ke kořenům.

Prostor byl navrhován tak, aby evokoval klid a pozitivní vzpomínky na zemřelé. Snaží se vtáhnout život zpět k pozůstalým a podporuje myšlenku severských zemí, kde se hřbitovy využívají i ke kulturním akcím a jako parky k možnému shromažďování (Rae 2021). I proto byly do prostoru navrženy tzv. aktivní a pasivní zóny, které navazují na propojení hřbitova s plánovaným parkem. Toto propojení způsobí, že se více jak zdvojnásobí zelený veřejný prostor v této městské části. Vzniklými úpravami a propojením jsme také dospěli ke zklidnění dopravy na ulici Žalanského, která je aktuálně svou zatížeností u obyvatel neoblíbená.

V celkovém hodnocení práce jsem docílila předem stanoveným cílům, a to především využití prostoru nejen k pohřbívání, ale také k volnočasovým aktivitám. Prostor hřbitova se stal více propojeným a zároveň se zvedla jeho úroveň. Městská část tak může výsledky využít pro svůj prospěch především díky provedenému průzkumu návštěvníků.

V teoretické části jsem se v prvním úseku věnovala historii pohřbívání, kde jsem popsala tradice a způsoby pohřbívání v jednotlivých dobách lidské existence. V druhé kapitole jsem se zaměřila na jednotlivé typy hřbitovů dle náboženských organizací a účelnosti. Předposlední kapitolu jsem věnovala prvkům, ze kterých se hřbitovy skládají, jelikož žádný hřbitov není stejný. I když se jistá podoba těchto míst je více než patrná. V poslední kapitole jsem popsala vliv estetiky hřbitova na emocionální rozpoložení člověka a porovnávala jsem vnímání ve světě a u nás. Dozvíte se, že každý jedinec vnímá tyto místa odpočinku jinak v závislosti na prožité zkušenosti a sociálně-kulturním prostředí.

KLÍČOVÁ SLOVA:

hřbitov, pieta, alternativní pohřbívání, hrob, veřejný prostor

— SUMMARY —

SUMMARY

The goal of this bachelor's thesis was to design a landscape design of the urban cemetery Řepy in Prague 17. The original cemetery in Řepy was located near the Church of St. Martin, where burials have been taking place since the 13th century. Due to a decree and the Burial Act of 1784 regarding the prohibition of burials in urban cemeteries (Administration of Prague Cemeteries 2020), the cemetery was abolished and in 1837 it was moved to the current site (Hájek 2018). It was developed without a concept gradually and in this way a total of five non-contiguous cemetery sections were created.

Several methods have been designed to unify these resting places, while landscaping has been designed to calm the surrounding traffic. One of these methods was the use of uniform elements and materials throughout the cemetery area and the creation of an extra passageway in the otherwise cut off NW section. Also included in the design was the integration of the idea of alternative burial as a landscape element. An ornamental cherry blossom tree orchard has been created where there is the opportunity to be buried to the roots. The design was expanded to include a total of 53 urn graves, 1 urn vault up to 1,250 columbarium boxes, 90 epitaph spots, and burying to the roots.

The space was designed to evoke calm and positive memories of the dead. It seeks to draw life back to the bereaved and supports the idea of the Nordic countries, where cemeteries are also used for cultural events and as parks for possible social gathering (Rae 2021). This is also why the so-called active and passive zones were designed into the space, connecting the cemetery to the planned park. This connection will more than double the green public space in this urban area. The modifications and connections that have been made have also helped to calm traffic on Žalanského Street, which is currently unpopular with residents due to its busyness.

In the overall evaluation of the thesis, I achieved the goals I had set beforehand, especially the use of the space not only for burial but also for free-time activities. The space of the cemetery has become more connected and at the same time its level has been raised. The district can use the results to its benefit, especially due to the visitor survey mentioned above.

In the theoretical part, the first section was about the history of burial, where I described the traditions and methods of burial in different periods of human existence. In the second section, I focused on the various types of cemeteries according to religious organization and purpose. I spent the second to last chapter on the elements that make up cemeteries, as no two cemeteries are the same.

Although some similarity between these places is more than apparent. In the last chapter I have described the influence of the aesthetics of a cemetery on the emotional state of a person and compared the way it is seen in the world and in our country. You will find that each individual sees these resting places differently depending on lived experience and socio-cultural background.

KEYWORDS:

cemetery, piety, alternative burial, grave, public space

— OBSAH —————

1/ÚVOD	11
2/CÍLE PRÁCE	13
3/LITERÁRNÍ ČÁST	15
3.1 Historie pohřbívání	
3.2 Zákon o pohřbívání a základní definice	
3.3 Prvky hřbitova	
3.4 Vliv estetiky hřbitova na emocionální rozpoložení člověka	
4/ZHODNOCENÍ PODKLADOVÝCH ÚDAJŮ	24
4.1 Popis daného území	
4.2 Identifikační údaje projektu	
4.3 Zhodnocení současného stavu	
4.4 Inventarizace	
4.5 Návrh kácení	
4.6 Fotodokumentace	
4.7 Fotodokumentace	
5/VLASTNÍ PROJEKT	44
5.1 Urbanisticko-krajinná část	
5.2 Architektonicko-krajinářská část	
5.3 Rostlinný sortiment	
5.4 Technická dokumentace	
6/DISKUSE	69
7/ZÁVĚR	71
8/ZDROJE	72

— 01 / ÚVOD —————

Tato práce pojednává o tabuizovaném, přesto aktuálním tématu, a to smrti.

Ačkoliv na našem území byla kultura mrtvých velmi otevřená s příchodem křesťanství se jí lidé začali obávat (Jöckle 1999). Tento handicap v nás bohužel více či méně zůstal dodnes (Ohler et al. 2001).

Dokonce se smýšlení nad pozůstalými v době komunismu změnilo ze strachu ze smrti na odpadní záležitost. Hlavní myšlenkou se v tomto ohledu stalo to, že mrtvý člověk již neměl hodnotu a proces spalování byl nejefektivnější způsob likvidace (Hupková 2010).

Naštěstí se v posledních letech mění pohled na pohřbívání a rozloučení s pozůstalými a stává se čím dál více personalizovanějšími. Tím se ruku v ruce zvedá i poptávka po alternativním pohřbívání.

V rámci projektu jsem proto zvolila úpravu městského hřbitova Praha 17 - Řepy, kde jsem vzala v potaz potřeby obyvatel i zvyšující se poptávku po alternativním pohřbívání.

Konkrétně analyzuji současný stav hřbitova a zaměřuji se na největší problém tohoto prostoru - nenávaznost a odříznutost bez konceptu vzniklých částí. Kombinace těchto dvou faktorů způsobuje negativní dojem z celého prostoru.

Práce navrhuje konkrétní kroky, jak prostor upravit tak, aby byl využit jeho plný potenciál. Využití stejných materiálů, propojení všech částí hřbitova, rozšíření místa pro alternativní pohřbívání a zvětšení kapacity docílí kladné přeměny celého prostoru.

— 02 / CÍLE PRÁCE —

Hlavním cílem práce bylo revitalizovat prostory hřbitova v městské části Praha 17 - Řepy a na základě rešerše vývoje problematiky a podrobných analýz proměnit tento hřbitov na místo, které se stane součástí běžného, každodenního života.

V projektové části bylo jedním z cílů vizuálně sjednotit jednotlivé části hřbitova, které jsou v současnosti rozděleny vysokými zdmi. Vizuální roztržitost jednotlivých částí propojit nejen sjednocovacími prvky krajinářské architektury, ale také úpravou vnějšího prostoru, které tvoří malé náměstí.

Dalším cílem byla úprava okolí a napojení na plánovaný park pomocí volnočasových pěších tras. Nově vytvořené trasy pomohou celý prostor spojit a více přiblížit obyvatelům městské části, kteří budou využívat uvažovaný městský park. V rámci tohoto cíle by se veřejná komunikace na ulici Žalanského upravila silničními zpomalovacími prvky pro zklidnění dopravy, a tak bych se docílila zpříjemnění celého prostoru pro návštěvníky.

03

— LITERÁRNÍ ČÁST —

Homo neanderthalensis
1. dochovaný pohřbený

6000 př. n. l.
období lovců a
sběračů

5000 př. n. l.
období změn - málo je
o pohřbívání známo

4250 př. n. l.
pohřby žehem, vsyp
do jam v sídlišti

3500 př. n. l.
birituální pohřbívání

3000 př. n. l.
mohyla Newgrange v
Irsku

2750 př. n. l.
oddělení živých od
mrtvých

3.1 Historie pohřbívání

3.1.1 Doba kamenná

Historie pohřbívání sahá hluboko do lidské historie. V paleolitu, starší době kamenné (1 800 000/1 700 000 – 8 000/6 000 př. n. l.) bylo naše území osídleno lovci a sběrači, kteří bydleli v jeskyních či v lehce transportovatelných obydlích. Nejen nalezené kresby na stěnách, ale především styl pohřbívání vypovídá o duševním vývoji tehdejší populace (Marek et al. 1995; Národní muzeum 2012).

Nejstarším dochovaným pohřbeným je Homo neanderthalensis, nicméně až ve středním paleolitu se objevují pohřební milodary či posmrtná úprava nebožtíka kresbou svědčící o úvahách nad posmrtným životem (Národní muzeum 2012). S nalezenými těly byly objeveny například ozdoby z kostí, mušlí, či zvířecích zubů, těla byla přikryta mamutími lopatkami (Marek et al. 1995) nebo pokryta barvivem jako u dochovaných kosterních pozůstatků z Anglie, kde byla mrtvá těla nalezena ve skrčené poloze a posypána červenou hlínkou (Jöckle 1999).

Období střední doby kamenné (mezolit – 8 000/6 000-5 600/5 000 př. n. l.) bylo na našem územím obdobím přechodným. Proběhlo mnoho klimatických změn a postupně se proměňovala flora i fauna. Ustoupily cyklicky se opakující chladné doby ledové a zvěř se proměnila z velkých savců na velikostně menší, avšak početnější stáda převážně lesních zvířat. Nejspíše i z důvodu těchto změn není o pohřbívání ani pohřebních rituálech mnoho známo (Národní muzeum 2012).

V neolitu, mladší době kamenné (cca 5 600 - 4 400/4300 př. n. l.) se kočovné kmeny začaly usazovat a prohloubila se struktura hierarchické společnosti. S usazováním souvisí i změna obživy a z lovců a sběračů se stali zemědělci. Tato stabilita se projevila především na expanzivním nárůstu populace (Národní muzeum 2012).

Neolitické pohřbívání, nejspíše díky tolika změnám, nebylo zcela ustálené. Na Moravě bylo dokonce pohřbíváno žehem, častěji však byla těla pohřbena jako součást sídlišť do bývalých užitkových jam (Národní muzeum 2012).

První rozvoj po značné době let jsme zažili až v eneolitu, pozdní době kamenné, známé též jako době měděné (4 400/4 300-2 300/2 200 př. n. l.). Populace zažívala značný rozkvět a prohlubovala se znalost ve zpracování a výrobě různých nástrojů. Zavedl se obchod a zemědělství se rozšířilo o chov skotu. S objevením mědi započala nejen ekonomická, ale též technologická inovace (Národní muzeum 2012).

Všechny tyto faktory včetně změny společnosti z komunitní na rodovou a tím i vytvoření primitivního dědického práva zapříčinily rozvoj pohřebních rituálů. Ačkoliv jsme stále mohli nalézt birituální pohřbívání, nastavila se pravidla, která společnost dodržovala. Inhibice byla uložení člověka ve skrčené poloze do země, žárové pohřby spočívaly ve spálení mrtvého a uložení jeho popela do urny tzv. popelnice, případně jednoduše do jamky (Národní muzeum 2012).

Značný rozvoj ale především zažívala sepulkrální architektura a začali se objevovat mohyly či dolmeny (Jöckle 1999).

Ve světě byla běžným typem hrobu pohřební komora, která sloužila pro uložení i sta a více osob. Často se jednalo o pohřebiště ukryté v pahorku a cesta byla lemována kameny. Neobvyklým typem byl tzv. galeriový hrob, ve kterém byly ostatky umístěny do chodby vybudované v kulatém či oválném pahorku (Jöckle 1999).

Nejznámější stavbou z tohoto období je nejspíše Newgrange v Irsku. Ačkoliv se jedná o mohylu gigantických rozměrů (cca 90 m v průměru), je v ní uloženo pouze 5 osob. Její stáří sahá až do poloviny 3. tisíciletí př. n. l. Jedná se o uměle vytvořený pahorek s chodbou 0,9x16,7 m. Výška je od vchodu po střed zvyšována od 1,5 do přibližně 3 metrů a celá mohyla je zvenčí obehnána kamennými monolity.

Na našem území, především pak u tzv. pohárových kultur, můžeme rozpoznat i pohlaví daného jedince díky unifikovanosti milodarů. Podstatným krokem však bylo oddělení pohřbených těl od komunit. Rozdělil se tak svět živých a mrtvých (Národní muzeum 2012).

3.1.2 Doba bronzová

Doba bronzová (2 300-750 př. n. l.) přivedla nové zpracování kovů. Po smíchání mědi a cínu vznikl mnohem tvrdší kov – bronz, který se stal velmi populárním díky snadnému tání a větší výdrži. Kromě sekery se začaly prvně objevovat bronzové dýky, které byly nalezeny u pohřbených těl jako milodary. (Marek et al. 1995) Rozvoj metalurgie zapříčinil i specifikaci a rozvoj jedné společenské skupiny – bojovníků (Národní muzeum 2012).

Starší doba bronzová bývá známa též jako období únětických kultur. Tato kultura se vyznačovala svým pohřbíváním – inhubací na pravém boku ve skrčené poloze s hlavou lehce zdviženou a s milodary uloženými v rukou, které se choulely k tělu v ohlém stavu pod bradou. Hroby byly často po stranách obloženy kameny. Na rozdíl od kultury Chloupicko-Veselé či nitranské kultury, které se v menším procentu na našem území vyskytovaly, nejsme u únětické kultury schopni rozlišit pohlaví mrtvého podle polohy těla (Marek et al. 1995).

V kultuře Chlopičsko-Veselé byla pohlaví těl rozlišena podle uložení na bok. Pokud tělo leželo na pravém boku, jednalo se o muže. Pokud na levém, jednalo se o ženu. Ve všech případech se však tělo uložilo tak, aby pohled mrtvého směřoval na jih (Bartík 2021).

Celé území se neustále rozvíjelo a i dochované ostatky naznačují častější střety jednotlivých osad. Vzhledem k neustálému nárůstu populace a jejímu rozšiřování se do střední Evropy ve střední době bronzové (1 600-1 300 př. n. l.) dostaly mohylové kultury (Marek et al. 1995).

Období mohylových kultur se vyznačuje především pohřbíváním pod nános kamenů a vytvářením různých druhů tzv. mohyl. Nicméně na celém území se objevují i jiné způsoby pohřbívání včetně plochého pohřbívání. Tato situace byla způsobena především vlivem jiných kultur z oblasti Maďarska, které díky obchodu ovlivnily duchovní hodnoty naší únětické kultury (Muzeum Žatec 2012).

Rozvoj kovů, především mědi a bronzu, se v době bronzové promítl i do pohřbívání. U zesnulých byly často zanechávány různé druhy šperků či jiných kovových předmětů. Stále se používalo mohyl k pohřbení pozůstatků, nicméně se objevil nový způsob pohřbívání – žehem, po kterém se popel uložil do popelnicových polí (Pravěk 2011).

Každá kultura měla svá specifika. Na ostrově Gotland ve Švédsku bylo charakteristické pohřbívání v lodích, kdy zesnulí byli spáleni a jejich popel uložen do čtvercové vápencové jamky ve středu lodního trupu (Jöckle 1999).

Podobné tendence se objevovaly také u Baltského moře, kdy začaly vznikat tzv. kamenné lodě, které byly součástí pohřebišť. Jejich vznik není zcela doložený, nicméně vzhledem k jejich výskytu i mimo pohřebišť se nejspíše jedná o symbol loďařství, a tak se mohli zesnulí v tomto prostoru žít plavením na lodi (Skala 2012; Tvůrčí skupina popularizace vědy 2013).

3.1.3 Doba železná (750 př. n. l. – 35/25 př. n. l.)

Již v době bronzové se začaly kultury rozlišovat podle stylu pohřbívání. Na našem území se jednalo o kulturu knovízskou (žárové hroby i kostrové pohřbívání) či lužickou (pohřbívání spalováním a ukládáním popela do posvátných polí) (Pravěk 2011).

Starší dobu železnou známe též jako dobu halštatskou, která navazuje na kultury popelnicových polí. Ve středních a severozápadních Čechách se používá označení bylanská kultura (Stolzová 2004).

Ta se vyznačovala především bohatě zdobenými knížecími hroby. Nespálená těla byla uložena v dřevěných komorách pod mohylami a společně s nimi velké množství darů či samotného majetku nebožtíka. V některých případech i zvířata, jakožto potrava. V pozdní době halštatské se začaly objevovat předměty ze zlata, jantaru či stříbra nebo skla. Prostý lid však využíval pouze žárové hroby (Stolzová 2004).

Mladší doba železná, alias doba laténská (420 př. n. l. – 0) zažila naprostý obrat v pohřbívání. Do této doby se příslušníci bohaté společenské vrstvy ukládali do mohyl, zatímco chudí se spalovali žehem. V době laténské se začala mrtvá těla bez rozdílu ukládat do plochých kosterních pohřebišť. Mrtví byli vybaveni různými doplňky osobní potřeby a jednotlivá pohřebišť čítala několik desítek zemřelých.

Zásadním obratem bylo pozdější období doby laténské (175/165 př. n. l.), kdy došlo k rychlé změně pohřebního stylu z inhumace na nejspíše žárové pohřby. Všeobecná znalost ohledně pohřbů z tohoto období je velmi nízká. V několika málo nalezených mělkých žárových pohřebištích byla těla ukládána bez darů. To vše může s velkou pravděpodobností naznačovat duchovní proměnu celé kultury (Národní muzeum 2012).

3.1.4 Doba římská (35/25 př. n. l.-400 n. l.)

Z římského období, pojmenovaném podle Římského císařství, se dochovaly archeologické pozůstatky i zprávy antických autorů (Stolzová 2004).

Naše území po proběhlých bojích převzaly germánské kmeny Markomané a Kvádi. Germánská společnost byla vedena muži, přičemž vysoké postavení měli bojovníci. Hlavní zastoupení v kultuře neměla řemesla, ale obchod.

Pohřební ritus byl žárový. Popel byl při něm uložen s milodary do hliněných či bronzových popelnic. Objemnější milodary, jako například meče, byly záměrně deformovány (Stolzová 2004), aby se zabránilo jejich krádeži. V tomto období můžeme nalézt i kostrové hroby, které patřily převážně vyšší vrstvě společnosti. Společně s těly v nich byly uloženy milodary (Národní muzeum 2012).

650 n. l.
kostrové pohřbívání
Langobardi

700 n. l.
spalování a ukládání
do mohyl, Slované

750 n. l.
Sámová říše

789 n. l.
Karel Veliký - dekret o
zákazu pohřbívání žehem

850 n. l.
Velkomoravská říše

900 n. l.
počátek víru křesťanství
na našem území

1050 n. l.
pohřbívání pouze v
okolí kostelů

1300 n. l.
mnoho kosterních
pozůstatků z období
husických válek

3.1.5 Doba stěhování národů (4.-6. století)

Již název doby naznačuje nestabilitu, kterou tohoto období způsobil rozpad Říše římské. Státní útvary po mnoha bojích a politických jednáních se v přibližné podobě uchovávají dodnes.

Nejpodstatnějším faktorem pro naše území byl příchod Slovanů na jižní Moravu přibližně v první polovině 6. století. Příchodem Slovanů na naše území se mění dobové označení pravěk na raný středověk.

Před příchodem Slovanů se na našem území rozpínal kmen Langobardů, který se později přesunul na území Itálie. Pohřbíval převážně kostrovým pohřbíváním v hrobech orientovaných hlavou k východu. Tělo v nich bylo uloženo na zádech. Nacházejí se i pozůstatky určité formy dřevěných rakví.

Dle milodarů můžeme rozlišit ženy a muže, kdy u mužů bývaly pracovní či bojové nástroje, zatímco u žen ozdobné předměty. Ojedinele bývala u bojovníků společně s mečem i kostra koně. Vzhledem k velké výbavě některých hrobů, docházelo zcela běžně k jejich rabování (Stolzová 2004).

3.1.6 Středověk v Evropě (6.-15. století)

Slované se postupně začali rozpínat po celém území Evropy. Za první slovanskou kulturu na našem území můžeme označit kulturu keramiky pražského typu. Podstatnější je však vytvoření prvního slovanského politického útvaru v první polovině 7. století – Sámovy říše. Vznikla na obranu proti kmenu Avarů, kvůli kterému se z našeho území stáhli i Langobardi. Po smrti jejího zakladatele Sáma zaniká i tento útvar a až o 2 století později vzniká tzv. Velkomoravská říše (Národní muzeum 2012).

Ačkoliv ani Velkomoravská říše neexistovala dlouhou dobu, zanechala v naší pohřební kultuře velký odkaz. S příchodem Slovanů přišel i jejich pohřební zvyk spalování těl uložených do popelnic s drobnými milodary denní potřeby, které se pouze málokdy dochovaly. Byly totiž uloženy v malých kamenných mohylách (Ohler et al. 2001; Národní muzeum 2012).

Velký převrat nastal v roce 789, kdy Karel Veliký - franský král a císař římský zakázal pod trestem smrti pohřbívání

žehem. Důvodem bylo přijetí křesťanství a žeh odporoval myšlence možného zmrtvýchvstání. V této době vznikla důležitá pravidla, od kterých se neustoupilo několik staletí (Jöckle 1999).

I přes přísný zákaz přicházela myšlenka křesťanství do naší společnosti pozvolně. Zlomem byl příchod Cyrila a Metoděje, které poslal císař Konstantin v roce 863 na žádost tehdejšího vládce Velké Moravy svatého Rostislava. Cyril a Metoděj přeložili v latině psanou bibli do jazyka, kterému rozuměli běžní obyvatelé, a tím přiblížili křesťanství lidu (Pavlík 2013).

Pohřbívání se přesunulo výhradně do blízkosti kostelů. V samotném prostoru kostela mohli být pohřbeni pouze duchovní, nicméně především příslušníci vysoké šlechty toto pravidlo porušovali.

Prostí obyvatelé byli pohřbíváni venku kolem kostela. Platilo pravidlo, podle kterého byla 30 kroků od kostela posvěcená půda. Do tohoto ochranného pásma proto nesměli být pohřbeni popravení zločinci, sebevrazi či cizoložníci (Jöckle 1999).

Při nedostatku místa například kvůli morovým ranám nebo válkám se zřizovaly kostnice, do kterých se ukládaly kosterní ostatky. Příkladem kostnice na našem území je Kostnice v Kutné Hoře, která vznikla na konci 15. století. Důvodem jejího vzniku bylo zmenšení rozlohy hřbitova z 35 tisíc m² s cca 40 000 kosterními pozůstatky po morové ráně z roku 1318 a padlých vojáků z období husických válek (Králiková 2007; Městský úřad Kutná Hora 2016).

V 15. století se též začaly objevovat a přistavovat zdi a bašty podél kostelů a vytvořily tak opevněná místa pro venkovské obyvatelstvo při útoku nepřátel. Začínají se také objevovat první hřbitovy mimo farnosti především pro vojáky a cizince. Často se můžeme setkat s názvem „Boží pole“, který představoval pohřebiště za městskými hradbami.

Středověk se vyznačoval periodicky opakujícími se morovými epidemiemi. I z tohoto důvodu vznikly vedle kostnic a božích polí i první všeobecné hřbitovy, kde se oběti morových ran, případně vojáci z dlouho trvajících válek, pohřbívali.

Z pohledu sepulkrální architektury se do 13. století objevovaly v kaplových hrobkách spíše jednoduché nezdobené desky. Později se přidávaly busty, posléze i vyobrazení celých postav (Jöckle 1999). Až ve 13. století se na deskách objevují křestní jména a příjmení (Ohler et al. 2001).

3.1.7 Novověk v Evropě (16.-19. století)

Novověk a postupný vzdor lidu vůči církvi přenesl nový náhled na pohřbívání a posmrtný život. Martin Luther (1490-1540) vyslovil myšlenku, která ovlivnila i další architektonicko-krajinářskou podobu hřbitovů: „Hřbitov je místem určeným k rozjímání“ Posouvá se tak více hřbitova jako místa zmrtvýchvstání na místo pietní, pro vzpomínající osoby. Na hřbitovech se objevují cestičky, ale hroby ještě nejsou sestaveny v řadách (Jöckle 1999; Žemla 2017).

V 18. století přichází další zlom v oblasti pohřbívání. Pohřbívání bylo zcela v rukách církve. Postupně se po Evropě začínají vyhlášovat či schvalovat dekrety o omezení či zákazu pohřbívání ve městech a omezení církve.

Ačkoliv nebyla znalost biochemie na přelomu 18.-19. století na takové úrovni, zrušil císař Josef II. 23. 8. 1784 na našem území městské hřbitovy a hrobky v kostelech a kláštorech převážně z hygienických důvodů. Kombinací přeplněnosti hřbitovů a nedodržování tleci doby docházelo ke kontaminaci dešťové vody, která stékala do domů v blízkosti hřbitova a vznikal zápach v blízkém okolí. Součástí dekretů zaměřujících se na toto bylo také omezení církve (Správa pražských hřbitovů 2020).

Dnes již víme, že toto rozhodnutí bylo více než opodstatněné. Plyny emitované mrtvými těly pocházejí z mikroorganismů, které rozkladem organické hmoty produkují až 400 typů chemických sloučenin, (Balta et al. 2020; Blanař K & Prada-Tiedemann 2020) z nichž jsou některé pro člověka extrémně toxické (Zorzi et al. 2021). Bylo dokázáno, že pokud je akumulace těchto prvků nedostatečně odbourávána, může mít špatný vliv na člověka (Neckel et al. 2021; Barcelo 2021). Plyny tak mohou uškodit nejen v daném místě, ale mohou se větrem rozšiřovat do okolí (Silva et al. 2020; Duarte 2021; Oliveira 2021). Přírozený proces rozkladu přitahuje také hmyz, který rozkladu dále napomáhá (Mikszewski et al. 2021).

V osmnáctém století se objevila myšlenka, že by se o hřbitovy měla starat veřejná správa. K tomu dochází v roce 1870, kdy hřbitovy přešly pod správu resortu zdravotnictví a vnímání hřbitovů se tak začíná měnit: z místa s posvátným charakterem se stává místo veřejné služby. Na počátku ČSR byly dokonce hřbitovy prohlášeny za veřejné zdravotní ústavy (Hupková 2010).

Rok 1921 byl přelomový díky dekretu, který povoloval spalování (Zákon ze dne 7. prosince 1921 č. 464 Sb. z. a n. o pohřbívání ohněm). V roce 1949 komunistický režim zakázal církvím spravovat hřbitovy a ty se dostaly pod správu národního výboru. Navráceny byly až v roce 1991 (Hupková 2010).

Právě v období komunismu se projevil pokles tvorby funerálních plastik na pražských hřbitovech. Stagnace a pokles údržby a rozvoje zapříčinily vznik rozptylových louček a kolumbárií. V sedmdesátých letech se dokonce přemýšlelo nad zrušením hřbitova na Olšanských hřbitovech a Záběhlicích (Správa pražských hřbitovů 2020).

3.1.8 Moderní doba na našem území (20.-21. století)

Už Maeterlinck (1953) ve své knize La Mort zmiňuje pohled na smrt tehdejší doby, kdy se průběhu smrti bojíme více, než smrti samotné a snaží se rozlišit strach z posledních dní před smrtí od samotné smrti.

7. prosince 1921 byl v Českých zemích ustanoven zákon o pohřbívání a bylo oficiálně schváleno pohřbívání ohněm, přičemž o přibližně 15 let dříve byla vůči spalování mrtvých silná vlna nevole (Fabian 1904).

Celý proces schvalování byl ovlivněn první světovou válkou, kdy byl stanovován proces na pohřbívání padlých vojáků. Tehdy byl stále platný inhubační proces, kdy za každého vojína byl zodpovědný velitel pohřebního oddělení a jeden voják při pohřbívání přítomný. Totožnost mrtvého byl tak pouze lísteček připevněný na opasku kalhot zesnulého, který se těsně před pohřben odebral, podepsal a založil (Matouš 1914).

Moderní pohled na pohřbívání

Dle Šejvly byl velmi narušen pohled na smrt na našem území především v období komunismu, kdy jsme ze silně křesťanské kultury pohřbívání byli nuceni přizpůsobit se komunistickému režimu. Z pohledu pohřbívání se jedná o ztrátu kontaktu se zemřelým, vymizení důležitosti pohřebního rituálu a převedení pohřbu do jakéhosi standardizovaného procesu (2001). Pozůstatky těchto procesů pohřbívání musíme řešit dodnes. Současně se stále setkáváme s masovými hroby obětí a odpůrců totalitního režimu (Malecký 2017).

Po převratu se na naše území začaly dostávat inovativní myšlenky a přišel další pohled na smrt a její průběh. Začala se řešit nejen důležitost pohřbívání, ale také poslední dny před smrtí (Hennezel 1995). Jsou tak tendence navracet se ne až tak k původně křesťanské kultuře pohřbívání, avšak k propojení se smrtí a obnovování pietních procesů (Šejvl et al. 2001). Dle Nešporové (2004) však byla všeobecná tabuizace, která trvala zhruba od počátku 20. století, marxistickou ideologií umocněna natolik, že dodnes v podstatě nedošlo k otevření veřejné diskuse.

Důkazem o opaku nám mohou být moderní hřbitovy a alternativní způsoby pohřbívání, po kterých je především v posledních letech zvýšená poptávka (Lankašová 2019), nehledě na to, že alternativní způsoby pohřbívání se dají sloučit s již existujícími hřbitovy, které z různých důvodů naplnili svou kapacitu, či jsou pro další inhubaci nevhodné (Broulík 2020).

1450 n. l.
vznik mnoha kostnic

1600 n. l.
„Hřbitov je místem
pro rozjímání“

23. 8. 1784
zrušení městských
hřbitovů

1870 n. l.
spadají hřbitovy do
resortu zdravotnictví

1949 n. l.
hřbitovy spravuje národní
výbor namísto církvi

2000 n. l.
příchod alternativních
pohřbívání

3.2 Zákon o pohřbívání a základní definice

Celé znění nalezneme v zákoně č. 256/2001 Sb.: Zákon o pohřebnictví a o změně některých zákonů. Jedná se o soubor definic, pojmů a postupů, včetně úkonů administrativních, kremačních a pohřebních.

Zákon také definuje rozdíl mezi hřbitovem veřejným a neveřejným, převážně se věnuje řešení pohřebišť veřejných (Stejskal & Šejvl 2011).

3.2.1 Veřejné hřbitovy

Zákon definuje veřejný hřbitov jako „prostor určený k pohřbení lidských pozůstatků. Zákon definuje veřejný hřbitov jako „prostor určený k pohřbení lidských pozůstatků nebo uložení lidských ostatků v podobě míst pro hroby a hrobky nebo úložiště jednotlivých urn nebo rozptylové či vsypové louky nebo jejich kombinace“ (Parlament České Republiky 2001).

Provozování veřejného pohřebiště zajišťuje obec v rámci samostatné působnosti, registrovaná církev či náboženská společnost, a to vše jako službu ve veřejném zájmu (Stejskal & Šejvl 2011).

Příklady veřejných hřbitovů

3.2.1.1.1 Křesťanské hřbitovy

Křesťanské hřbitovy mají danou strukturu. V okolí 30 kroků od kostela se nachází posvátná půda, do kterých se nesmí pohřbít cizoložníci nebo zloději.

V prostorech kostela se smí pohřbít pouze kněží, ale často bylo v historii toto pravidlo porušováno šlechtou.

Dnes nalezneme hřbitovy v blízkosti kostelů převážně mimo města, či na jejich okraji.

Obrázek 1 - kostel sv. Jakuba, Kolíne

3.2.1.1.2 Židovské hřbitovy

Židovské hřbitovy, nazývané též „bejt kevarot“ (dům hrobů), mají velmi specifický vzhled, způsobený přesouváním náhrobků. Příčinou přesouvání je židovské pravidlo, podle kterého je nutné zaručit neporušenost hrobu na věčné časy.

Jakmile na hřbitově dochází místo, navyšuje se zemina postupně tak, aby se nově zesnulí dali uložit nad existující hroby. Původní náhrobní

Obrázek 2 – starý židovský hřbitov v Praze

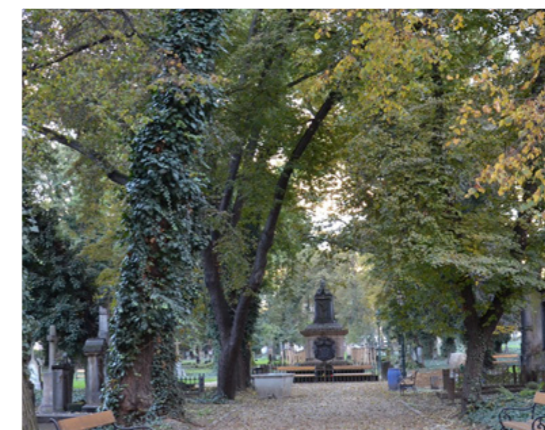
desky se položí na stejné místo na navrstvenou zeminu a k nim se přidají desky nově zesnulých. Ty musí být dovezeny do jednoho roku od pohřbu.

Pohřeb se musí dle judaismu uskutečnit v co nejkratším čase od úmrtí, nejlépe ve stejný den. Zemřelí jsou pohřbíváni bez milodarů, v dřevěných rakvích (Pařík & Hamáčková 2008; Haidler 2019).

3.2.1.1.3 Městské hřbitovy

Vzhledem k dekretu z roku 1784 ohledně zákazu pohřbívání uvnitř měst se městské hřbitovy přesunuli mimo obce a dokonce byly městské hřbitovy rušeny. Pokud tedy nalezneme hřbitov uvnitř obce, bylo to způsobeno pozdější expanzí dané obce/města.

Malostranský hřbitov vznikl již v roce 1680, nicméně v roce 1786 se stal oficiálním městským hřbitovem pro Malou stranu, Hradčany a Smíchov (Malostranský hřbitov 2010).

Obrázek 3 - Malostranský hřbitov

3.2.1.1.4 Přírodní hřbitovy

Prvním přírodním hřbitovem na našem území je Les vzpomínek v Praze jako součást Ďáblického hřbitova. Tento hřbitov byl založen v roce 2015 a snaží se vytvořit alternativu ke klasickému pohřbívání, která je v zahraničí poměrně běžná (Prajznerová 2018).

Nejen pohřbívání, ale také provoz je zcela ekologický, nevýhodou je však omezení provozu od dubna do října. Součástí areálu je venkovní obřadní místo a pohřbené urny jsou označeny malým dřevěným štítkem (Jaroševský 2015; Chmelařová 2021).

Obrázek 4 - Les vzpomínek

V současné době mnoho měst plánuje založení přírodních hřbitovů kvůli zvyšující se poptávce po přírodním pohřbívání, můžeme se proto těšit, se tento trend v budoucnu rozroste (Lankašová 2019).

3.2.1.1.5 Urnové háje

Urnové háje jsou dnes zcela běžné, nejsou však samostatné. I přes neustále zvyšující se poptávku po urnovém pohřbívání, najdeme je jen jako součásti klasických hřbitovů. (Lankašová 2019).

Obrázek 5 - hřbitov Vimperk

3.2.1.1.6 Kolumbária

Vzhled kolumbárií je zcela variabilní a záleží pouze na zadavateli, jak bude dané kolumbárium vypadat. Můžeme nalézt kolumbária venkovní v podobě stěn či jako součást hřbitovních zdí nebo i vnitřní v úplně uzavřené či polootevřené budově či pod přístřeškem (Stejskal & Šejvl 2011).

Obrázek 6 - kolumbárium v Holýšově

Obrázek 7 - Pardubické kolumbárium

Obrázek 8 - Vínohradské kolumbárium, církev Československá husitská

Obrázek 9 - hřbitov Chodov

3.2.2 Neveřejné hřbitovy

Neveřejná pohřebiště jsou definována jako „účelová zařízení určená výlučně pro uložení lidských pozůstatků nebo lidských ostatků členů řeholních řádů nebo kongregací a prostory pro uložení lidských pozůstatků nebo lidských ostatků členů uzavřených, zejména příbuzenských, společenství“ nebo „účelová zařízení určená výlučně pro uložení lidských pozůstatků nebo lidských ostatků příslušníků registrovaných církví a náboženských společností, jejichž vnitřní předpisy a obřady neumožňují ukládání lidských pozůstatků nebo lidských ostatků na veřejném pohřebišti“. § 3, odstavec 1 a 2 Zákona o pohřebnictví

Provozovatelem neveřejného typu pohřebiště proto může být pouze právnická osoba (Stejskal & Šejvl 2011).

Příklady neveřejných hřbitovů

Obrázek 10 - neveřejný hřbitov rádoových sester Boromejek

Obrázek 11 - hřbitov boromejek

3.3 Prvky hřbitova

3.3.1 Márnice

Márnice, neboli umrlčí komory, jsou stavby, které se nachází na pozemku hřbitova. Dříve sloužily k uložení mrtvých do doby pohřbu.

Dnes jsou márnice ke svému původnímu účelu nepoužitelné a chátrají. Dle Stejskala je nejlepší využití márnice přeměna na kolumbárium pro uložení urn, či využití stavby jako veřejného prostoru nebo zázemí pro hrobníka. Dají se tak z márnice vytvořit jednoduché zahradní domky nebo kanceláře hrobníka, které mají nespornou výhodu v umístění přímo na pozemku (Stejskal & Šejvl 2011).

3.3.2 Epitafní místa

Epitafní místa jsou místa uložení zpopelněných ostatků, která nemají parametry urnového hrobu, ale jsou zpravidla menší, většinou z rozměru 50x50x50cm.

Obvykle se jedná o epitafní desku se jménem, datem narození a úmrtí zemřelého, která zároveň slouží jako víko betonového sklípku s uloženými ostatky (Stejskal & Šejvl 2011).

3.3.3 Vsyrové místo

Vsyrové místa jsou trávníkové plochy, ohraničené obrubníkem, které se neoznačují souřadnicemi, nicméně na sobě mají pomyslnou liniíovou šachovnici, která nám určuje místo vsyvu. Průměr vsyrového místa se pohybuje okolo dvaceti centimetrů. Ačkoliv se jedná o minimální prostor, stále se jedná o hrobové místo.

Technologie vykopání a vsyvu ostatků jsou krajově různá, včetně volby označení vsyrového místa, nicméně ve většině případů se místo neoznačuje a pouze za pomoci provázků na liniíové šachovnici se zjistí umístění.

Vsypová místa zpravidla nemají identifikační označení osob, které jsou na pozemku pohřbeny, avšak i toto se koriguje podle krajové zvláštnosti (Stejskal & Šejvl 2011).

3.3.4 Rozptylová loučka

Rozptylová loučka se zařazením nepatří mezi hrobová místa ani hrobová zařízení, jedná se však i přes to o prostor sloužící k uložení zpopelněných ostatků.

Rozptylová loučka nepodléhá dle zákona žádnému právnímu předpisu ani technické formě, přesto se dodržují základní pravidla.

Rozptylová loučka je místem rozptýlu lidských ostatků bez úředního obalu a k rozptýlu potřebujeme 1-4m² plochy trávníku.

Prostor je často vyznačen a je k němu zabráněn přístup volného pohybu, vše však záleží na krajové zvyklosti. Můžeme jej odlišit obrubníkem, plotem či živým plotem, dle návrhu hřbitova.

Součástí prostoru by však měla být i cesta a místo truchlení při obřadu rozptýlení pro pozůstalé.

Může být označen tradičním flambonem, tzv. věčným ohněm, stolem k vystavení urny před obřadem, či eskou nebo totemem. Vše záleží na lokaci hřbitova, velikosti, možnostech a využití loučky na daném hřbitově (Stejskal & Šejvl 2011).

3.3.5 Kaplové hrobky

Kaplové hrobky zažili svůj největší rozmach v 18.-19. století, zejména na městských hřbitovech, které si nechávali stavět především šlechtické rody, bohaté měšťanské rodiny či významné osobnosti té doby.

Styl a velikost kaplových hrobek určoval především jejich zadavatel, jsou tedy velmi různé a nemají jednotný vzhled.

Můžeme však rozlišit hrobky podle stylu pohřbívání. Setkáváme se dvěma způsoby pohřbívání a to s pohřbením pod podlahu hrobky, či uložení hrobek do zadní části hrobky.

S kaplovými hrobkami se však můžeme setkat i mimo veřejná pohřebiště, a to především s hrobkami šlechtickými. I ty mají oddělené pohřební komory od sakrálních prostor, avšak mají zpravidla oddělené i vchody do obou prostor. Styl těchto hrobek a styl uložení záleželo znova na zadavateli (Stejskal & Šejvl 2011).

3.3.6 Rakvové hroby

Rakvové hroby se vyznačují jako místo k uložení rakve o velikosti minimálně 110x240 cm.

Hroby mohou být pokryty krycí deskou, či nikoliv, avšak vždy jsou označeny určitou formou pomníků, různých tvarů a velikostí. Můžeme též narazit na jednoduchý travnatý rov, v jehož hlavě je umístěn jednoduchý sokl, nebo kovaný kříž.

Samozřejmě je možné kombinovat uložení rakve i uren, podle velikosti hrobového místa a dodržení doby tletí, která je dána podle výpočtu v dané lokalitě. Vzhled hrobového místa velmi podléhá zvyklostem v dané lokalitě (Stejskal & Šejvl 2011).

3.3.7 Urnové hroby

Obvyklá velikost urnového hrobu se pohybuje od 0,6-1m². Skládají se zpravidla z rámu, soklu, krycí desky a pomníku. Velikost si každý z hřbitovů určuje sám. Hlavním kritériem je zde rozloha hřbitova (Stejskal & Šejvl 2011).

3.3.8 Kolumbárium

Dle Stejskala a Šejvla (2011) je za kolumbárium považován prostor nebo stavba, do které jsou ukládány urny. Velikost, objem i vzhled jsou velice variabilní. Mohou být součástí hřbitovních zdí, nebo jako samostatné stavby v prostoru hřbitova a jsou stavěny z různých materiálů jako je kámen, či beton.

3.3.9 Zeleň

Zeleň je nezbytnou součástí hřbitova. Dle Stejskala a Šejvla (2011) se jedná ve všech případech pouze o doprovodnou úlohu a hrobům musí být uzpůsobena. Nejčastějšími neduhy jsou ve výsadbě příliš mohutné stromy, nebo keře, příliš rozsáhlé trvalkové patro bez zastínění či nevhodný sortiment a řez dřevin.

Zeleň by v prostoru hřbitova měla působit spíše plná optimismu a naděje, než temně a ponuře. Je dobré se proto vyhýbat tmavým rostlinám a volit spíše světlé typy. Zeleň by neměla vytvářet tmavé kouty, ale měla by tvořit přiměřený stín.

Nejproblematictější rostliny jsou především stromy vysazeny rodinnými příslušníky pohřbených, které po letech získají na objemu a naruší nejen krajinně-architektonický návrh hřbitova, ale může také poškodit strukturu hrobu (Stejskal & Šejvl 2011).

Zeleň můžeme rozdělit do několika kategorií:

Aleje a stromořadí

Aleje dříve často tvořili centrální linii hřbitova. Výška vzrostlých stromů prostor hřbitova provzdušní a podtrhne pietnost daného místa.

Nejčastěji sázenými stromy jsou lípy a javory, dále pak sloupovité duby či javory. Nevhodnými rostlinami jsou jasany, sakury, kaštany nebo břízy (Stejskal & Šejvl 2011).

Soliterní stromy

Soliterní stromy se vysazují do pohledově poutavých míst. Nejčastěji používanými jsou

duby, buky, javory, lípy, nebo smuteční břízy. Na vlhkých stanovištích se objevují i vrby. Hojně používané jsou též i okrasné stromy jako liliovníky či magnolie, ale i jehličnaté stromy jako borovice nebo cypřišky (Stejskal & Šejvl 2011).

Živé ploty

Stejně jako u rodinných zahrad jsou na hřbitovech velmi oblíbené zeravy, především pro svůj rychlý růst. Klasickými stálezelenými ploty jsou živé plot z buxusu a zimosrázu. Najdeme také varianty ze sloupovitých jalovců nebo cypřišků, v horských oblastech i ze smrků (Stejskal & Šejvl 2011).

Trávník

Trávník nalezneme na většině hřbitovů a tvoří často hlavní plochu hřbitova, na které jsou umístěny jednotlivé pomníky. Pro svěží vzhled je potřeba vybrat správný druh osiva a je nutná pravidelná údržba.

Na stinných místech je dle Stejskala a Šejvla (2011) nejlepší nahradit trávník půdopokryvnými trvalkami.

Na rozptylových loučkách stříháme trávník vyšší – více jak 4 cm, aby nebyly vidět po rozptylu různé velké částičky a popel se větrem dále nerozfoukával (Stejskal & Šejvl 2011).

Půdopokryvné rostliny

Typickými půdopokryvnými rostlinami našich hřbitovů jsou barvínek a břečťan. Dají se ale využít i jiné rostliny jako například tlustonitník, acéna, svída kanadská, nebo skalník poléhavý.

Ve výběru půdopokryvných rostlin se však vyhýbáme rostlinám s většími bobulemi, jelikož mohou zanechávat stopy na hrobech (Stejskal & Šejvl 2011).

3.3.10 Cesty

Cesty mohou být tvořeny z mnoha materiálů od mlatového povrchu, po asfalt. Volba materiálu závisí především na jejím využití. Musíme si především uvědomit, že některé cesty musí být zpevněny, aby byly schopné udržet nákladní auto a kamenným nákladem (Stejskal & Šejvl 2011).

3.4 Vliv estetiky hřbitova na emocionální rozpoložení člověka

Pohled člověka na hřbitovy nebo samotný akt pohřbívání se liší nejen na základě kulturního, etnického či lokálního vlivu, ale také na základě věku. Multifunkčnost prostoru tak vede ke konfliktům v pohledu na jeho využívání (Swenson 2018; Grabalov 2018). Dle výzkumu z roku 2021, který se zabýval kvalitativním výzkumem amerického a švédského hřbitova a jejich porovnáním, se zjistilo, že ačkoliv má každé z míst jiné kulturní zvyklosti a jinak nahlíží na fungování a využívání prostoru, vždy se narazí na rozporuplnost mezi generacemi, které mají jiný pohled na pietní chování v prostoru

hřbitova. Vnímání aktivnějšího využití hřbitovů je však mnohem lépe přijímané, než dříve (Rae 2021).

Dle Harnica (2010) jsou hřbitovy vždy posvátnými místy, která vyžadují uctivé zacházení. Jejich povolené rekreační použití se dá rozdělit na pasivní, tzn. tišší aktivity, či aktivní jako je například běh nebo jízda na kole.

Jednou z možností jak eliminovat nechtěné jednání a vandalismus je zařazení výraznějších cedulí s vhodným a zakázaným chováním (Evensen et al. 2017) nebo může dojít k občasnému vandalismu, ke kterému dochází na hřbitově v Östra kyrkogården (Wingren 2013), na rozdíl od Green Wood Cemetery, kde je explicitní značení jasně dané (Rae 2021). Přičemž dle Ohlera (2001), je víceúčelové používání hřbitova ve středověku a novověku absolutně běžné. Konaly se zde trhy, oslavy a v době válek se zde zavčas schovávali dokonce i potraviny.

3.4.1 Aktivní hřbitovy v ČR a ve světě

V posledních letech se v České republice mluví o aktivním využívání hřbitova. Jedná se o trend, který se postupně rozvíjí a nabývá na popularitě. V Paříži byla za doby Covidu-19 návštěva hřbitova jednou z mála možností jak se dostat do přírody (Sýkorová 2023).

Ve Švédsku se aktivní využití hřbitova začalo prosazovat již na konci 90. let. Hřbitovy byly transformovány na parky a zahrady, kde se lidé mohou procházet a relaxovat. Švédské hřbitovy se také stali místy pro sportovní a kulturní aktivity, jako jsou koncerty, divadelní představení nebo výstavy uměleckých děl (Rae 2021).

V České republice se aktivní využití hřbitova rozvíjí pomaleji, nicméně i zde lze najít vhodné příklady. Například hřbitov v Praze na Vinohradech se postupně proměňuje v parkovou zónu s lavičkami a zelení. Někteří lidé v České republice se také snaží propagovat ekologické využití hřbitova. Jedna z budoucích variant může být i kompostování (Němcová 2022).

3.4.2 Důležitost piety a pohřebních rituálů

Dle Ohlera et al. (2001) jsou pietní rituály a svátky mrtvých, které se v různých kulturách slaví jinak, pomocníkem pro pozůstalé pro postupné odpoutání člověka od zemřelého. Jehož úpadek v této době tak vidí jako problematický.

Pohřby bez obřadů jsou v určitých lokalitách enormně vysoké. Dle Hupkové (2010) je korelace mezi velkými městy a procentuálním zastoupením inhubace a bezobřadové pohřbívání vyšší, čím větší je dané město, kde se též procento vyznačuje východo-západním gradientem. V roce 2010 činilo procento bezobřadových pohřbů v Praze až 90%, Plzni 70% a v Brně 40%.

Jako důvody vysokých počtů bezobřadových pohřbů uvádí ekonomické důvody, vliv komunistického režimu, ale také prostou psychologii odsouvání či popírání pravdy o smrti zemřelého.

3.4.3 Vývoj pohřební kultury v ČR

V posledních letech dochází k výrazné změně v pohledu na pohřební kulturu v ČR. Výrazně totiž stoupá poptávka po alternativních pohřbech. Tento trend souvisí s celkovou proměnou společnosti, která se stává více multikulturní, a také s rostoucím důrazem na ochranu životního prostředí a udržitelný rozvoj (Novák 2022).

I přes tendenci k individualizaci a personalizaci pohřebních rituálů zůstávají tradiční způsoby pohřbívání v některých regionech ČR stále udržovány. Problémem je však finanční nákladnost celého tradičního procesu pohřbívání (Sychrová 2016).

Alternativní způsoby pohřbívání se stávají stále populárnějšími. Ekopohřby, které respektují přírodní cykly a minimalizují dopad na životní prostředí, jsou sice zatím nejsou, ale zájem o ně roste. V ekopohřbívání jsme nejbližší pohřbívání do mělkých hrobů s použitím rozložitelných rakví (Němcová 2022).

3.4.4 Trendy ve světě a legislativa v ČR

Ve světě nalezneme již mnoho způsobů, jak odejít ze světa se zanecháním co nejmenší uhlíkové stopy.

V ČR je jeden z mála možností alternativního pohřbívání - kremace a následné pohřbení do země. I proto je nasnadě jej nazývat spíše přírodními způsoby pohřbívání, než ekologickými. Ve světě je však možnost využít i jiné alternativy (Novák 2022).

V USA byl vyvinut způsob lidského kompostování. Lidské ostatky jsou vloženy do speciální buňky a za měsíc vás mohou příbuzní vyzvednout rozloženého na zeminu. Výhodou je, že se rozloží i většina kostí. Zároveň je možnost varianty hydrolýzy, kdy je tělo, kromě kostí, rozloženo na vodu (Buřivalová 2023).

Nicméně kromě ekologických způsobů se naleznou i více personifikované varianty. Ve Velké Británii je možné ze svého popela vytvořit vinylovou desku, ve Švédsku ze sebe vytvořit diamant a v USA z popela vytvořit umělý korál, a tak v posmrtném životě splynout s mořským dnem (Frolová 2022).

V ČR je mnoho způsobů omezeno legislativou. Výhodou je však pozitivní vnímání těchto ekologických variant vládou, kdy se v budoucnu plánuje jednat ohledně hydrolýzy (Novák 2022).

Krokem vpřed je určitě vytvoření tzv. Louky vzpomínek u Ďáblického hřbitova. Zde se bude pohřbívát ekologickým způsobem - v mělkých hrobkách v rozložitelných rakvích. Na povrchu pak nalezneme pouze malou hliněnou desku se základními iniciály pohřbeného (Novák 2022). Můžeme se tak těšit i dalším novým trendům ve světě pohřbívání.

04-05

— PROJEKTOVÁ ČÁST —

04

ZHODNOCENÍ PODKLADOVÝCH ÚDAJŮ

4.1 Popis daného území

4.1.1 Historie

První zmínka o Řepích je ze zakládající listiny Břevnovského kláštera z roku 993. Následující zmínky jsou až z 13. století. K Praze se Řepy, jako městská část Praha 17, připojili až v roce 2001.

Řepy byly dříve proslulé především svými opukovými lomy. I kostel sv. Martina z roku 1225 je z opuky postaven. Jako pozůstatek této bohaté éry se dochovala i většina z původní hřbitovní zdi kolem části určeného pro sestry Boromejky a vězeňského hřbitova.

Řepský hřbitov byl založen v roce 1837 po zrušení městského hřbitova u kostela svatého Martina. Postupem času, především pak v první polovině 20. století, zažíval velký rozvoj směrem na východ.

Roku 1865 byl založen vězeňský hřbitov spolu se zřízením ženské věznice. Ačkoliv zde byly do roku 1948 pohřbívány převážně ženy, je v současnosti nejznámějším hrobem umístěným v této části je hrob patřící loupežníkovi Václavu Babinskému.

Hřbitov řadových sester Boromejek byl založen až několik let po vzniku hřbitova vězeňského (1884) a najdeme zde pohřbené nejen řadové sestry, ale i kněží a šlechtičny. (Hájek et al. 2006; Hájek 2018)

V roce 2000 se tato část objevila ve filmovém zpracování Kytice v kapitole Svatební košile. (Kovařík 2001)

4.2 Identifikační údaje projektu

4.2.1 Údaje o stavbě

Název projektu: Hřbitov Řepy

Místo: ulice Žalanského

Parcelní číslo: 347, 348/1, 348/4, 348/7, 348/8, 348/3, 348/9, 350, 351

Obec: Praha [554782]

Katastrální území: Řepy [729701]

Typ parcely: Parcely katastru nemovitostí

Druh pozemku: ostatní plocha

Obrázek 12 - ortofotomapa z roku 1938 s půdorysem aktuálního stavu. Na pozemku se nachází inhubační část hřbitova, vězeňský hřbitov a hřbitov řadových sester Boromejek

Obrázek 13 - ortofotomapa z roku 1966 s půdorysem aktuálního stavu. Hřbitov se rozšířil o spodní část urnového háje. Byla založena alej ve středu této části.

Obrázek 14 - ortofotomapa z roku 1975 s půdorysem aktuálního stavu. Navýšil se počet urnových hrobů v urnovém háji a uchytila se vysazená alej.

Obrázek 15 - ortofotomapa z roku 1988-9 s půdorysem aktuálního stavu. Změnil se tvar pozemku po přerozdělení pozemků po roce 1989.

Obrázek 16 - ortofotomapa z roku 2004 s půdorysem aktuálního stavu. Nově zde vznikly kolumbární schránky.

Obrázek 17 - ortofotomapa z roku 2008 s půdorysem aktuálního stavu. Byly odstraněny náletoviny v horní části hřbitova, rozšířil se počet hrobů v urnovém háji.

Obrázek 18 - ortofotomapa z roku 2015 s půdorysem aktuálního stavu

Obrázek 19 - aktuální stav (2020). Z roku 2018 zde přibýlo posezení pro pozůstalé u rozptylové loučky.

Součástí jsou stavby: č. p. 350, č. p. 347/3, č. p.: 351/2

Obec: Praha
Okres: Praha
Kraj: Praha.

4.2.2 Údaje o území

Výměra jednotlivých parcel:

- 346 – 1687 m²
- 347/1 – 946 m²
- 347/2 – 381 m²
- 348/1 – 2956 m²
- 348/3 – 965 m²
- 348/4 – 106 m²
- 348/7 – 777 m²
- 348/8 – 1721 m²
- 348/9 – 111 m²
- 349 – 1430 m²
- 351/1 – 2804 m²

Výměra jednotlivých budov:

- 347/3 – 17 m²
- 351/2 – 15 m²
- 350 – 26 m²
- 351/2 – 15 m²
- 350 – 26 m²

Celková výměra řešeného území:

13 942 m²

z toho zastavěné území:

58 m²

4.3 Zhodnocení současného stavu

Upravovaný hřbitov se nachází na území městské části Praha 17 – Řepy. Jedná se o místo s bohatou historií umístěné na jižním svahu, na okraji starých Řep, kousek od kostela sv. Martina.

Celý hřbitov je rozdělen na 5 hlavních částí: urnový háj, věžeňský hřbitov, hřbitov řeholních sester Boromejek, část s klasickým pohřbíváním a veřejný předprostor.

4.3.1 Charakteristika území

Řešené území hřbitova je v mírném svahu orientovaném na jih. Skládá se z 12 na sebe navazujících parcel o celkové rozloze 10 825 m² a dvou pozemků veřejného prostoru s rozlohou 3 117 m². Celé území hřbitova je obeháno zdí a je i zdmi rozděleno na 4 části.

Na pozemku se pod číslem 347/1 nachází neveřejná část hřbitova – prostor posledního odpočinku řádových sester boromejek. Ve středu tohoto prostoru se nachází mlatová cesta a je zde umístěna kaplička pod parcelním číslem 347/3.

Navazující pozemek 347/2 je věžeňským hřbitovem. Jedná se o prostor obezděný nízkou zídou s jedním vchodem z jihovýchodní strany. Na pozemku se nachází 10 listnatých stromů v rozích relativně čtvercového pozemku a 2 epitafní desky.

Parcela s číslem 348/1 a 348/4 slouží jako hřbitov s urnovými a inhubačními hroby. Podél západní stěny je umístěné kolumbárium. Podél kolumbária vede úzká cesta ze zámkové dlažby a pravidelně rozloženými čtyřmi lavičkami. Ve středu pozemku vede hlavní cesta ze zámkové dlažby obklopená alejí.

Pozemky 348/7, 348/8, 348/3 a 348/9 jsou z většiny nezastavěné a představují tak pro projekt rozvojové území. Přes pozemky 348/7, 348/8 a 348/3 vede cesta ze zámkové dlažby více zkoseného tvaru písmene L. Na parcele s číslem 348/8 se přesně ve středu nachází rozptylová loučka založená v roce 2017. V celé této části se nachází celkem 8 listnatých stromů.

Poslední hřbitovní část s inhubačním pohřbíváním se skládá z pozemku 351/1 a dvou budov s parcelním číslem 350 a 351/2. Tato celá část je prolnta 8 cestami ze zámkové dlažby a i přes její atypický tvar je většina hrobů soustředěna ve čtvercových celcích. Nachází se zde náhodná zeleň vysázená pronajímateli hrobů. Za původní stromy můžeme označit pouze jeden listnatý strom v severozápadním rohu pozemku u hlavní brány. Na hlavní cestě vedoucí od hlavní brány se nachází schod a kříž na podstavci.

Veřejný prostor se pod parcelními čísly 349 a 346 nachází na jih od hřbitova mezi hřbitovem a ulicí Želanského. Parcela 349 je tvaru dvou na sebe navazujících trojúhelníků. Východní polovina pozemku je pouze veřejnou zelení s alejí listnatých stromů podél hřbitovní zdi. Je zde také umístěna autobusová zastávka.

Západní polovina pozemku 349 tvoří společný předprostor pro všechny části hřbitova. Nachází se zde 9 listnatých stromů, které jsou na zelených ostrovech. Nachází se zde také asfaltová cesta.

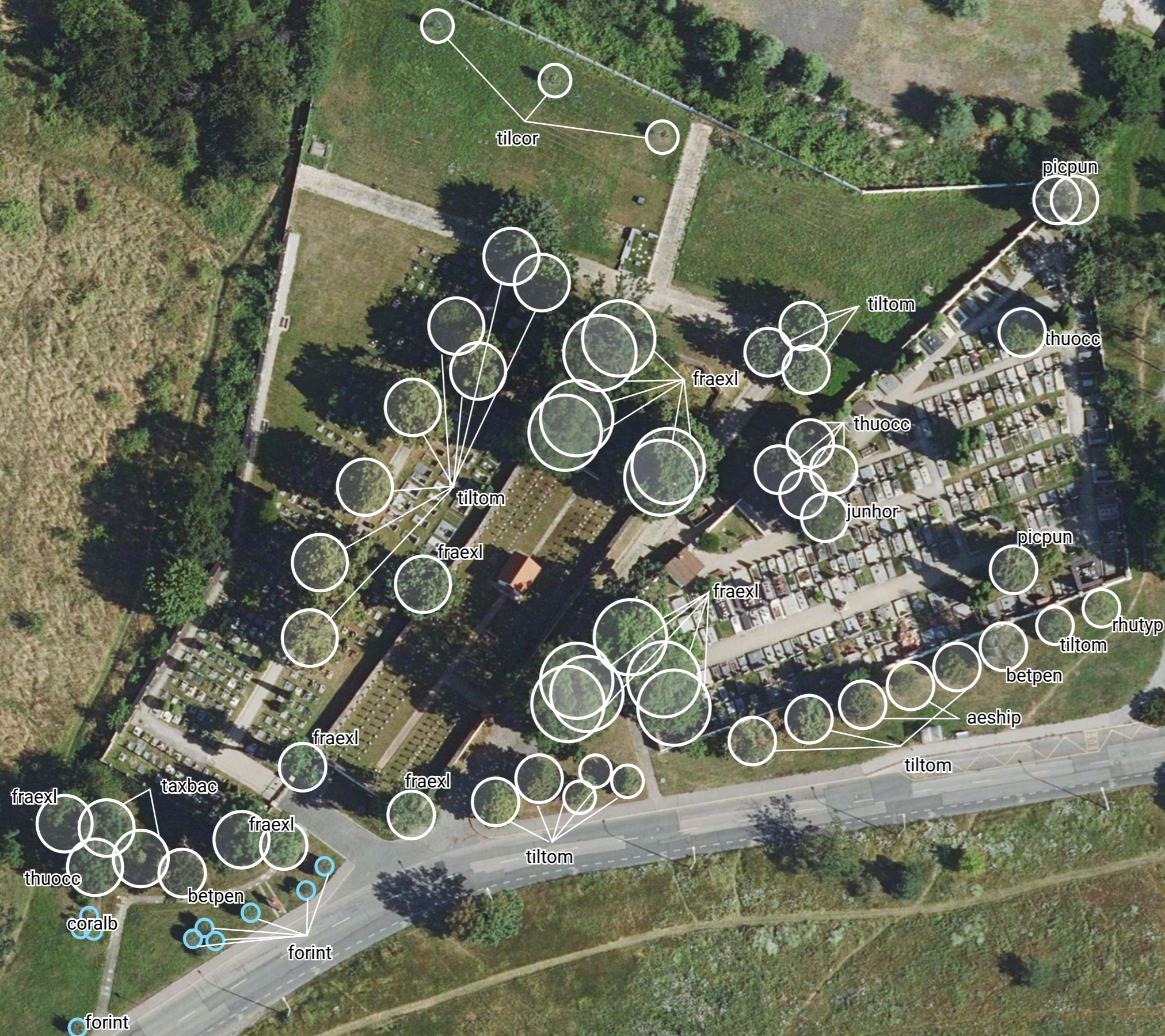
Pozemek 346 je z větší části určen jako pietní prostor se třemi umístěnými památníky. Nachází se zde skupina stromů a keřů a najdeme zde také informační ceduli o řepské naučné stezce. Malá část pozemku 346 se nachází před hlavním vchodem do urnového háje.

současný stav - rozložení hřbitova

- 1 – urnový háj
- 2- rozptylová loučka
- 3 – kontejner
- 4 – věžeňský hřbitov
- 5 – neveřejný hřbitov řádových sester Boromejek
- 6 – inhubační hřbitov
- 7 – předprostor hřbitova u autobusové zastávky
- 8 – předprostor bran
- 9 – příjezdová cesta k urnovému háji
- 10 – památníky padlým

inventarizace

4.4 Inventarizace

Na pozemku se nachází 24 účelně vysazených stromů. Bylo zde vysazeno i mnoho keřů a stromů kolem hrobů návštěvníky hřbitova podél hrobů. Jedná se převážně o rody *Thuja*, *Taxus*, *Juniperus* a *Picea*.

Z původní aleje v urnovém háji zbylo 10 kusů *Tilia tomentosa*.

U severní zdi se nachází tři kusy *Tilia cordata*, které jsou ve velmi špatném stavu.

Na vězeňském hřbitově se nachází 8 kusů *Fraxinus excelsior*. Většina ze stromů je ve velké blízkosti a vytvářejí tak velké shluky.

Na rohu vězeňského hřbitova se nachází tři kusy *Tilia tomentosa* ve velmi dobrém stavu.

Na hlavním náměstí - předprostoru hřbitova - nalezneme 6 kusů *Fraxinus excelsior* přibližně stejného věku a pět kusů *Tilia tomentosa*.

Podél jižní zdi vně prostoru hřbitova se nachází smíšená řada stromů ze zástupců *Betula pendula*, *Rhus typhina*, *Tilia tomentosa* a *Aesculus hippocastanum*.

V JJZ cípu pozemku se nachází směs různých druhů stromů a keřů. Najdou se zde zástupci *Fraxinus excelsior*, *Taxus baccata*, *Thuja occidentalis* a *Betula pendula*.

Z keřů jsou zde pouze dva zástupci *Forsythia intermedia* a *Cornus alba*.

4.4.1 Inventarizační zkratky

- picpun - *Picea pungens*
- fraexl - *Fraxinus excelsior*
- betpen - *Betula pendula*
- tiltom - *Tilia tomentosa*
- rhuotyp - *Rhus typhina*
- thuocc - *Thuja occidentalis*
- junhor - *Juniperus horizontalis*
- tilcor - *Tilia cordata*
- forint - *Forsythia intermedia*
- taxbac - *Taxus baccata*
- aeship - *Aesculus hippocastanum*
- coralb - *Cornus alba*

4.5 Návrh kácení

Je navrženo pokácet celkem 7 stromů a 3 skupiny keřů z důvodu špatné kvality či umístění.

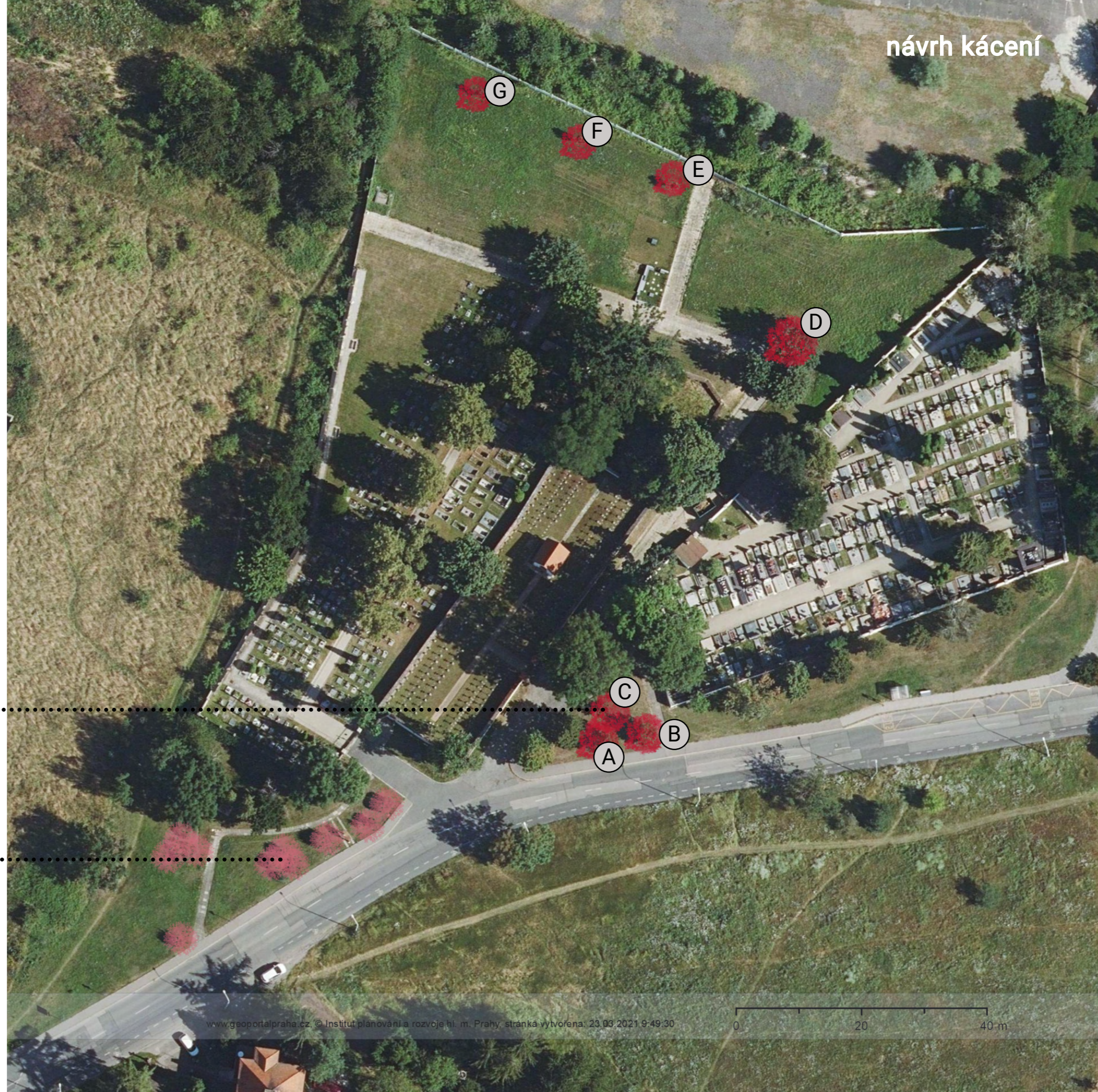
Veškeré keře (forint, coralb) jsou odstraněny z důvodu nevhodného umístění.

Stromy - A, B, C a D (tiltom) jsou odstraněny z důvodu nevhodného umístění. Stromy (tilcor) E, F, a G jsou odstraněny z důvodů špatné kvality stromů.

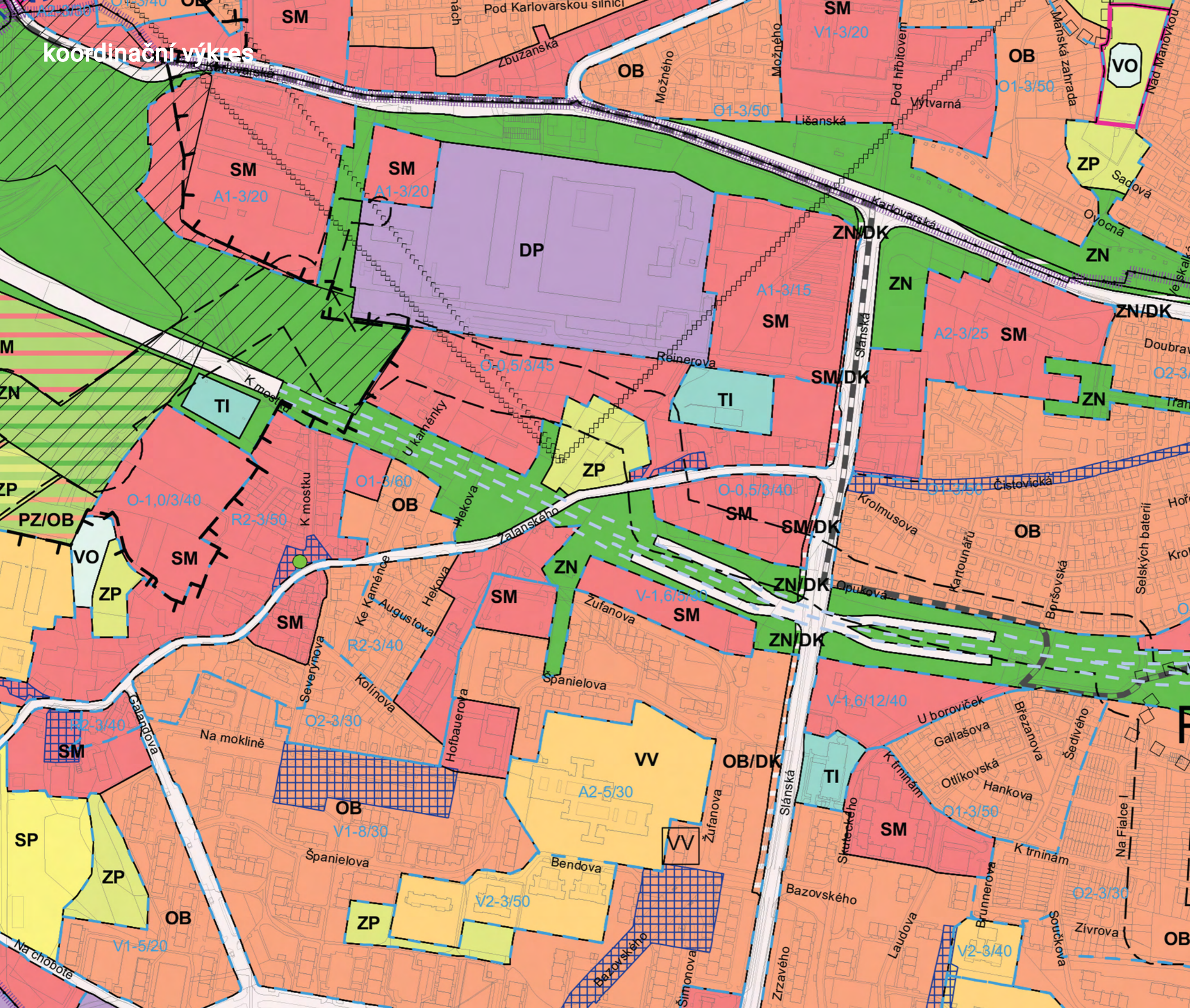
návrh kácení

.....
stromy ke
kácení

.....
keře ke
kácení

koordináčn výkres

LEGENDA

ZAVAZN PRVKY

Plochy s rozdinm zpusobem využití

návrh

UZEM KRAJINN

- plchy lesní
- plchy nelesní
- plchy zemedsk a pstebn

UZEM REKREAČNÍ

- plchy parkov
- plchy rekreace
- plchy sportu

UZEM OBYTN

- plchy veřejného vytaven
- plchy bydlení
- plchy smsen

UZEM PRODUKN

- plchy dopravn infrastruktury vm komunikaci
- plchy produkce
- plchy technick infrastruktury

OSTATNÍ

- plchy vodn
- plchy dopravn infrastruktury - komunikace

etapa návrhu

- plchy s rozdinm zpusobem využití o roztaze zpravidla men než 5 000 m
- plchy s rozdinm zpusobem využití bez specifikace rozlohy a přesného umstn v rámci
- jin plchy s rozdinm zpusobem využití
- plchy parkov se specifikaci rozlohy bez přesného umstn v rámci ploch s rozdinm zpusobem využití

Prostorov regulace

- prostorov struktura-koefficient podlažní plochy-vskov hladina/pod zelen
- zákaz vskovch a rozměrných staveb

Systémy a pekravn znaen

- hranice zastavěného uzem k 1. 1. 2008
- celomstsk system zelen
- uzemní system ekologick stability
- veejn prostranství
- plchy veřejného prostranství se specifikaci rozlohy bez přesného umstn v rámci ploch s rozdinm zpusobem využití
- such podry
- tunelov usky dopravních staveb
- trasy míra se stanicemi
- zelen vyadujci zvlstn ochranu

VYBRAN LIMITY VYUŽITÍ UZEM A INFORMATIVN PRVKY

- prodn parky
- maloplošn zvlst chrnn uzem
- ochrann psma zvlst chráněných uzem
- vznamn krajinn prvky registrovan
- Natura 2000
- hranice Chrann krajinn oblasti Česk kras
- pamtkov rezervace
- ochrann psma Pamtkov rezervace v hlavním městě Praze
- pamtkov zony vytsen
- archeologick lokality
- ochrann psma letit s vskovm omezenm staveb do výšky vnitřní vodorovn plochy
- ochrann hlukov psma letist Ruzyně - zóna A
- ochrann hlukov psma letist Ruzyně - zóna B
- ochrann a bezpečnostní pásma hlavních energetických liniových staveb
- zplavov uzem - aktivn zóna, puton a neprton
- zplavov uzem urn k ochraně
- obyvatl prostory
- chrnn loiskov uzem
- ložiska (bilancovan a nebilancovan)
- prognózní znchy nerostů

PRVKY MAPOVÉHO DÍLA

- hranice hl. m. Prahy
- hranice mstskch cast
- hranice katastrlnch uzem

Koordináční výkres

LEGENDA

Zvýrazněné plochy

- řešené území
- park

Veřejná vybavenost

- autobusové zastávky
- obchod s potravinami
- restaurace
- hornbach
- dětská hřiště

Důležité budovy

- úřad městské části Praha 17
- hasiči

Turistická místa

- kostel sv. Martina
- Rienerova vyhlídka s

Ostatní

- garáže Řepy
- dešťová usazovací nádrž

reliéf - Řešený prostor je v mírném svahu. Nejvyšší bod se nachází v SSZ části pozemku. Naopak spodní JJZ cíp je nejnižší položeným místem.

4.6 Průzkum

4.6.1 Metodika

Průzkum probíhal na základě dotazníku a následného rozhovoru s 42 místními obyvateli, kteří hřbitov navštívili 10. 2. 2021 mezi 10.00 -12.00 a 16. 3. 2021 mezi 12.00-16.00.

Zpracování bylo zaměřeno na kvalitativní formu.

Byl vytvořen dotazník, ve kterém návštěvníci odpovídali na 4 jednoduché otázky. Tři se zaškrťovací a jednu se psanou odpovědí.

Většina zjištěných informací byla na základě následného rozhovoru. Rozhovor trval individuálně dlouhou dobu, podle vstřícnosti daného respondenta.

Návštěvníci byli velmi otevření a byli rádi, že se někdo o tuto problematiku zajímá.

4.6.2 Průzkum návštěvníků hřbitova

V rámci zpracování průzkumu jsem byla mile překvapena, že respondenti navštěvují prostor hřbitova často, nejen o svátcích. Často využívají tento prostor k procházkám. Několik respondentů však zmínilo, že důvodem je nekvalitní zelené plochy v této městské části.

Co se týče vzhledu, místní obyvatelé nepokládají za největší problém hřbitova jeho architektonicko-krajinářskou část, ale jeho údržbu.

Při hlubším rozhovoru a poukazování na jednotlivá místa a vysvětlení záměru řešení se ukázalo, že by změnu či úpravu prostoru uvítali. Především by uvítali změnu předprostoru a sjednocení povrchů či použitých materiálů.

Zmíněný názor, zda by se mohl hřbitov propojit s budoucím parkem návštěvníci hřbitova kvitovali, stejně tak přesun památníků na památku padlým do předprostoru hřbitova.

Také vize sadu v horní části hřbitova a rozšíření kolumbárních schránek bylo kladně přijímáno.

Při dotazu, jak se tváří na vysazování stromků u hrobů místními, jim tento problém nevedí, dokonce jej shledávají vzhledným (tzv. lidová tvořivost). Z mého pohledu se jedná o problém nejen z technického řešení - ochranných pásem hrobů, ale také o problém z pohledu architektonicko-krajinářského řešení. Musím však konstatovat, že nedala-li se možnost architektonicko-krajinářského návrhu a pozemek byl dlouhý čas pouze jako velká zatravněná plocha bez konceptu, nedá se v tomto případě zasazování nájemníků považovat za neopodstatněné řešení. Dokonce jej vzhledem k limitům ve výsadbě na pozemku mezi hroby, hodlám využít.

Z následných rozhovorů také vyšlo najevo, že mnoho návštěvníků nemá kde zaparkovat, jelikož musí k hrobům dojíždět. Zároveň si stěžovali, že pokud přiváží starší příbuzné není ani kde zastavit, aby mohli tito příbuzní vystoupit a nedocházet tak mnoho desítek metrů z nejbližších parkovacích míst.

Za problém považovali návštěvníci změnu vzhledu věžeňského hřbitova, kde místní obyvatelé zřídili památný kámen. V návrhu je kámen odstraněn a nahrazen jinou formou památníku. Nejvalidnějším je však názor řádových sester boromejek, které prostor vlastní s shodují se, že úprava místa je více než vhodná. Aktuálně se nejedná o důstojný prostor na uctění památky zde ležícím. Je nutné ale počítat s místem pro uložené urny zesnulých pacientů z kláštera sv. Karla Boromejského.

Sestry hodlají i nadále využívat tento prostor k uložení urn svých pacientů, od kterých se rodina odvrátila, či ji již nemají, avšak jedná se o pár jednotek v rámci mnoha let. Na otázku, zdalipak by jim nevadilo urny přesunout, nevidí tuto možnost jako problém z jejich strany, avšak ze strany městského úřadu. Věžeňský hřbitov společně s hřbitovem řádových sester totiž spadá do jejich správy narozdíl od ostatních částí, které spadají pod městskou část. Uložit urny do jiných částí jim bylo zakázáno - podmíněno platbou za prostor, jako ostatním.

Sestry Boromejky mají ke změně prostředí velmi kladný vztah. Byly rády, kdyby hřbitov i nadále zůstal součástí naučné stezky Řepy a proto by byly rády, kdyby se k bohaté historii tohoto místa přidala i jeho důstojnost z pohledu zahradně-krajinářské architektury.

Při rozhovoru se sestrami mě velmi překvapila jejich otevřenost i k alternativním metodám pohřbívání v podobě vsypu ke kořenům stromů a vytvoření smutečního sadu.

Celkově pro mě byl průzkum velmi přínosný. Donutil mě podívat se na projekt z jiného pohledu a více mi přiblížil požadavky místních.

4.6.3 Vliv průzkumu na zpracování následného návrh

Průzkum částečně ovlivnil původní návrh v několika ohledech.

V části s klasickým typem pohřbívání jsem na základě rozhovorů změnila přístup ve zpracování. Většinu návštěvníků vyhovuje jeho slunnost. Ačkoliv jsem spíše zastávce stinných hřbitovů, vzala jsem v potaz preference obyvatel a zvolila slunnou variantu, přičemž jsem zakomponovala prvky, které eliminují vznikající tepelný ostrov kvůli volbě materiálů.

Dále mě velmi překvapila citová vazba místních na loupežníka Babinského. Ačkoliv bylo v původním návrhu v plánu, že se vzpomínka na Babinského upozadí, po rozhovorech jsem názor změnila a vzpomínku na tohoto loupežníka jsem vzala jako přednost věžeňského hřbitova.

Dále jsem v původním návrhu nepočítala s parkovacími místy, které mnoho obyvatel považovalo za jeden z aspektů, na které by se mělo město také zaměřit. V mých očích byla parkovací místa dostupná, avšak neuvědomovala jsem si jejich vzdálenost z pohledu starších obyvatel města.

Posledním aspektem, který ovlivnil můj následný projekt byl fakt, že jako největší problém návštěvníci považovali neudržování prostor. Na základě následného průzkumu i v oblasti literární části jsem zjistila, jak je možné, aby fungovala samospráva hřbitova a navrhla jsem i jiný přístup v tomto ohledu.

Zakomponovala jsem zázemí pro hrobníka, vytvořila sklad pro nástroje a jako doporučení pro město navrhuji jeho najmutí jako správce prostoru a zároveň jako obřadníka při vzpomínkových procesech.

Dotazník

pro návštěvníky městského hřbitova Praha 17 – Řepy

Dobrý den,

děkuji, že věnujete pár minut svého času na vyplnění tohoto dotazníku pro bakalářskou práci na téma Proměna funerálního prostoru v zahradní a krajinné architektuře.

Vaše odpovědi jsou anonymní a zajímá mě pouze Váš názor na aktuální stav hřbitova Řepy.

Děkuji,

Lucie Plecítá, student bakalářského ročníku Zahradní a krajinné architektury

Jak často navštěvujete hřbitov? (zaškrtněte jednu možnost)

- 1-2 x týdně
- 1-2 x měsíčně
- jen o svátcích a výročích

Za jakým účelem hřbitov navštěvujete? (můžete zaškrtnout více možností)

- jen pro uctění památky
- využívám prostory i na procházku
- jsem zde kvůli poznávací trase
- jiné

.....

Líbí se Vám aktuální stav hřbitova? (zaškrtněte jednu možnost)

- ano
- ne

Co byste rádi na hřbitově zlepšili? (prosím napište svůj názor)

.....
.....
.....
.....
.....

4.7 Fotodokumentace

4.7.1 Předprostor hřbitova – autobusová zastávka

Obrázek 20 - Pohled z cesty k úřadu na západní zeď hřbitova

Obrázek 21 - Pohled z cesty k úřadu na jižní zeď hřbitova, autobusová zastávka v pozadí

Obrázek 22 - Cesta podél hřbitova

Obrázek 23 - Pohled na cestu podél hřbitova z předprostoru hřbitova

4.7.2 Hlavní předprostor hřbitova

Obrázek 24 - Předprostor hřbitova, v pozadí brána do neveřejného hřbitova sester Boromejek

Obrázek 25 - Blíže pohled na mobiliář

Obrázek 26 - Brána inhubačního hřbitova

Obrázek 27 - Sekundární brána na urnový hřbitov

Obrázek 28 - Detail brána k neveřejnému hřbitovu sester Boromejek

4.7.3 Hřbitov inhubační

Obrázek 29 - hlavní cesta

Obrázek 30 - domek č. 1

Obrázek 31 - domky v pozadí

Obrázek 32 - domek č. 2

Obrázek 33 - roh pozemku

Obrázek 34 - detail největšího hrobu

Obrázek 35 - hroby podél hlavní cesty

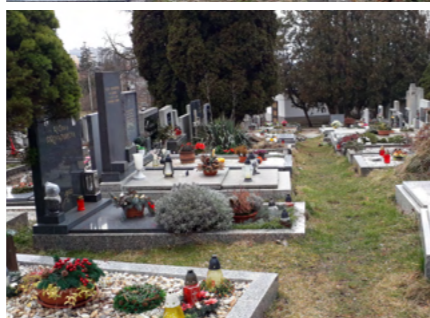
Obrázek 36 - hlavní cesta - pohled shora k hlavní bráně

Obrázek 37 - cesta podél západní zdi

Obrázek 38 - travnatá ulička mezi hroby

Obrázek 39 - travnatá ulička mezi hroby II

Obrázek 40 - dlážděná cesta mezi hroby

Obrázek 41 - nesrovnalost ve stavbě cest

Obrázek 42 - zeleň

Obrázek 43 - nesrovnalost v orientaci hrobů

Obrázek 44 - lavička u hlavní brány

Obrázek 45 - pohled z lavičky u hlavní brány

Obrázek 46 - pohled na kříž na hlavní ose

Obrázek 47 - lavička u hrobu Kočkových, lavička hřbitova

Obrázek 48 - hrob Kočkových

Obrázek 49 - detail zeleň vysazované u hrobů nájemníky

4.7.4 Detaily v inhubačním hřbitově

Obrázek 50 - detail zeleně vysazované nájemníky

Obrázek 56 - přerostlá zeleň okolo hrobu u domku č. 2

Obrázek 51 - lavička v severozápadní straně hřbitova

Obrázek 57 - zeleň zasahující do cesty

Obrázek 52 - detail hrobu v severozápadní straně hřbitova

Obrázek 58 - lavička mezi domky

Obrázek 53 - cesta podél severní zdi hřbitova

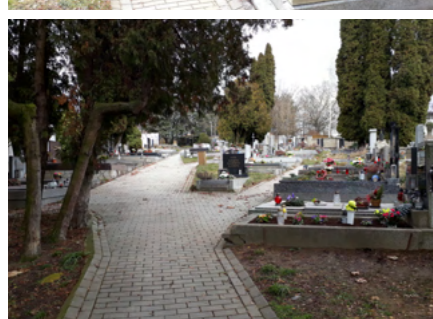
Obrázek 59 - detail mobiliáře, průchod k vézeňskému hřbitovu

Obrázek 54 - detail zeleně vysazované nájemníky, podél severní zdi

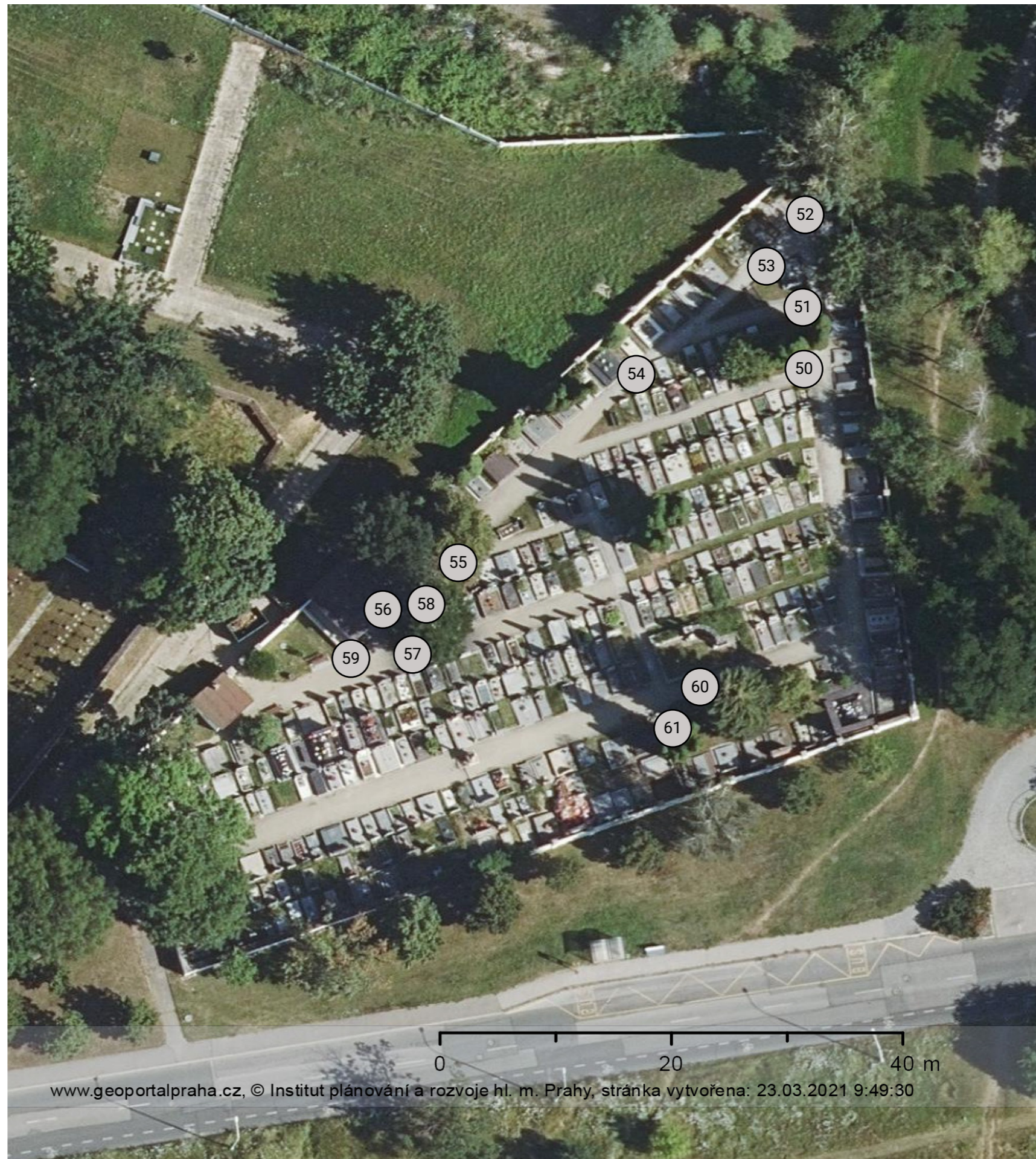
Obrázek 60 - lavička podél hlavní cesty

Obrázek 55 - pohled od domku č. 2 nahoru podél severní zdi

Obrázek 61 - detail při vodu vody

4.7 Fotodokumentace

www.geoportalpraha.cz, © Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy, stránka vytvořena: 23.03.2021 9:49:30

4.7.5 Věžeňský hřbitov

Obrázek 62 - vchod na věžeňský hřbitov

Obrázek 63 - detail památného kamene - věžeňský hřbitov

Obrázek 64 - detail památného kamene - Babinský

Obrázek 65 - pohled na urnové hroby

Obrázek 66 - památný kříž

Obrázek 67 - detail epitafních míst

4.7.6 Prostor urnového háje

Obrázek 68 - cesta k věžeňskému hřbitovu

Obrázek 69 - detail uložení kontejneru

Obrázek 70 - detail stromů

Obrázek 71 - horní část urnového hřbitova

Obrázek 72 - detail rozptylové loučky

Obrázek 73 - detail rozptylové loučky - rozptyl

Obrázek 74 - hlavní cesta s alejí

Obrázek 75 - detail zeleně vysazované nájemníky

Obrázek 76 - detail kolumbária

Obrázek 77 - kolumbárium, dolní polovina

Obrázek 78 - kolumbárium horní polovina

Obrázek 79 - pohled doprava od hlavní brány

Obrázek 80 - příjezdová cesta k hlavní bráně

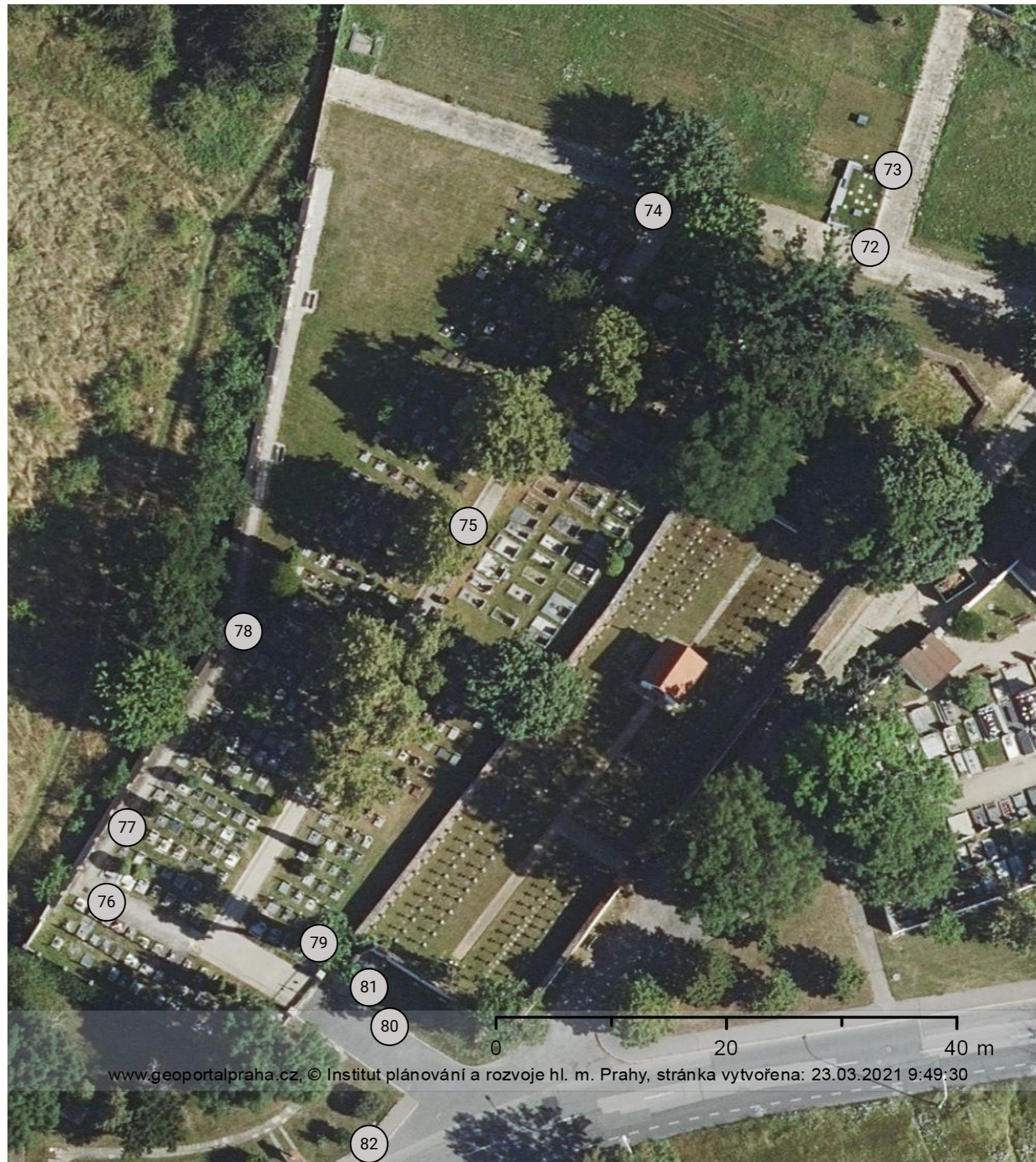

Obrázek 81 - bývalý prostor kontejneru

Obrázek 82 - pohled z cesty k pomníkům padlým na ostatní části hřbitova

4.7.7 Předprostor hlavního vchodu urnového háje

4.7 Fotodokumentace

Obrázek 83 - hlavní brána do urnového háje

Obrázek 84 - cesta k památníkům

Obrázek 85 - výsadba u pomníků

Obrázek 86 - prostor před památníky padlým

Obrázek 87 - památníky padlým

Obrázek 88 - pohled ke hřbitovu

Obrázek 89 - památník

Obrázek 90 - památníky padlým

Obrázek 91 - informační tabule

05

VLASTNÍ PROJEKT

5.1 Urbanisticko-krajinářská část

5.1.1 Urbanisticko krajinářské řešení

Návrh má propojit části hřbitova, které jsou rozdělené vysokými zdmi a celý prostor se má více otevřít veřejnému prostoru. Projekt má navázat na budoucí park, který má vzniknout na protější straně ulice. Prostor by měl být příjemný a uklidňující, ve kterém se obyvatelé rádi zastaví a zavzpomínají v dobrém na své zesnulé příbuzné.

Úpravami docílíme větší důstojnosti místa, které si toto místo zaslouží. Návrh bere v potaz severské vnímání hřbitovů ohledně využití prostoru i pro jiné účely než pouze klidné rozjímání a počítá s aktivním užíváním hřbitova (na aktivních zónách - chůze, běh, koloběžky).

5.1.2 Věcné a časové vazby na stavbu

Návrh počítá s budoucí úpravou protějšího pozemku a jeho přeměnou na veřejný park. Park by mohl plynule navazovat na zmíněný hřbitov, zklidnit tak dopravu v ulici Žalanského a opticky rozšířit veřejnou zeleň v městské části Řepy.

5.1.3 Přístupnost a prostupnost

Vstupy na pozemek se nemění, avšak mění se jejich účel. Aktuálně hlavní vstup (vstup v dolní části urnového háje) se mění na vedlejší či technický vstup. Důvodem je změna orientace v přístupu ke hřbitovu.

Hlavním vstupem se stane vchod v blízkosti věžeňského hřbitova. Zvolen byl proto, že je nejvhodnějším napojením na tzv. trasu aktivní zóny, která může být propojena s okruhem budoucího parku. Zároveň je i aktuálně nejvíce využívána návštěvníky k procházkám. Velká fluktuace je také podpořena tím, že věžeňský hřbitov je součástí poznávací trasy v Řepách.

Na pozemku vznikne pouze jeden nový vchod, a to v severo-východní části pozemku mezi sadem a horní částí inhubačního hřbitova. Vznikne tím lepší propojení mezi těmito částmi a inhubační část nebude natolik odříznuta. Zároveň vytvořením tohoto průchodu vznikne možnost okruhu v rámci pasivní zóny (tzn. zóny pro klidný pohyb).

Západní část, na které se dříve nacházely pomníky padlým se změní na parkoviště a přispěje tak k lepší dostupnosti pozůstalým. Jak totiž bylo zjištěno v průzkumu návštěvníků, jedním z hlavních problémů, který návštěvníci cítili, byla

vzdálenost nejbližších parkovacích stání. Starší obyvatelé, které tak příbuzní dovážejí, mají komfortnější přístup k hřbitovu.

5.1.4 Zátěže

Návrh nemá škodné vlivy na okolní prostředí. Zároveň jsou použita ochranná opatření, která zlepší vsak vody, či sníží tepelné ostrovy, které v letních měsících primárně v inhubační části vznikají.

5.2 Architektonicko-krajinářská část

5.2.1 Architektonicko-krajinářské řešení

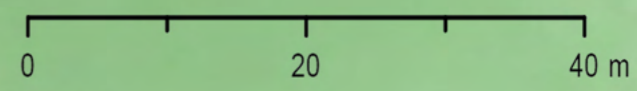
Celkovým konceptem řešení se snažím propojit bohatou historii daného místa a smísit ji s poptávkou obyvatel o alternativách pohřbívání. V projektu je navržen postup pro další rozvoj hrobových a urnových míst, rozšíření kolumbárních schránek a navržení prostoru k alternativnímu stylu pohřbívání.

Hlavní změnou zde byla volba přírodnějších, důstojnějších a trvanlivějších materiálů, které převyšují svými výhodami oproti stávajícím materiálům i přes svou vyšší počáteční investici. Hlavními materiály byly použity - umělý žulový kámen, opuka v kombinaci s hrubou bílou omítkou na zdech a zídkách celého prostoru a světlé dubové dřevo. Cesty jsou kombinací žulových kostek a mlatového povrchu. Moiliář byl použit tzv. Pražský mobiliář, který vyhrál pražskou designarskou soutěž na městský mobiliář od autorů Michala Foněka a Jana Němečka z ateliéru Olgoj Chorchoj. Zároveň bude použit mobiliář vlastní, který je přizpůsoben návrhu.

Bezbariérovost

Jediné omezení, které vzniká v rámci projektu je v místě klasického pohřbívání, kde se nachází výškové převýšení, které je řešené schody.

- kolumbární schránky
- epitafní místa
- sad *Prunus serrulata* 'KAZAN'
- rozptylová loučka
- původní alej
- kolumbární ulička
- věžeňský hřbitov
- hřbitov řadových sester Boromejek
- zídky z opuky
- zdi hřbitova
- cesta ze žulových kostek
- cyklostezka
- alej podél silnice Žalanského
- bucoví plánovaný park

5.2.2 Část s klasickým typem pohřbívání

Vzhledem k množství hrobových míst a předem určenému rozložení, musela být tato část řešena převážně po jednotlivých detailech a aplikování jednotných materiálů.

Celý prostor působí velmi zanedbaně. Na vině je volba levných materiálů, jako zámková dlažba na hlavní cestě či katalogový mobiliář. Mezihrobní prostory jsou úzké a zde rostoucí traviny jsou velmi řídké.

Návrh upravuje jednotlivé detaily, jako například rozpad malých svahů - nahrazení zídkami z tmavé žuly, přiznání vyšlapaných cestiček či nahrazení travin v mezihrobních prostorech.

Rostlinný materiál

V této části není možnost výsadby větších stromů. Ačkoliv osobně preferuji více zastíněné hřbitovy, průzkum návštěvníků hřbitova prozradil přesný opak. Volbou proto bylo vysazení trvalek do nově vytvořených záhonů a využití mezihrobový prostor. Mezihrobové prostory jsou zde však velmi úzké a je tak těžké se starat o jejich údržbu. Navrhují proto místo traviny vysázet nízké a popínavé rostliny - břečťan popívaný (*Hedera helix*), barvínek menší (*Vinca minor*) a do vhodných prostor či mezispár mateřioušku úzkolistou (*Thymus serpyllum*).

Záhony, které se v této části nacházejí, jsou primárně vytvořené v okolí laviček. Vytváří nám tak malé pokojíčky pro rozjímání u našich blízkých.

V rámci projektu také navrhuji jednomu z majitelů výsadbu okrasné třešně *Prunus serrulata* 'KANZAN' na jeho hrobce. Jedná se o hrob umístěný pod značkou A. Tento strom by se stal skvělým propojovacím prvkem nově vzniklého sadu a inhubační části hřbitova.

Cesty

Ke zvýšení důstojnosti daného místa je v návrhu nahrazena stávající zámková dlažba dlažbou žulovou se spárou pro vsak vody. V horní části (B, C), kde se nachází cesta - jsou ponechány travnaté pruhy mezi hroby.

Nedokončená cesta vyobrazená ve fotogalerii - Obrázek 41 - nesrovnalost ve stavbě cest, je prodloužena a spojuje tak nelogicky rozdělenou cestní síť.

Hrobová místa

Hrobová místa se dále nerozšiřují, jelikož je v prostoru již naplněna jejich kapacita a návrh by nesplňoval podmínky tlecí doby.

Mobiliář

Celkem se na tomto úseku nachází šest laviček a čtyři koše. Inventář byl použit jednotný od IPR.

Budovy na pozemku

Na pozemku se nachází dvě budovy. Menší je vytvořené zázemí pro hrobníka pro skladování pracovního náčiní (E). Větší budova (D) slouží jako WC pro veřejnost. Budovy jsou stavby s obložením ze stárnoucího dřeva a černé střechy. Viz. materiálová ilustrace níže - materiál staveb.

Zóny

Celá část klasického pohřbívání spadá do tzv. pasivní zóny, vyobrazené červenou barvou. Zbylá síť cest je označena oranžovou. Tyto cesty jsou pouze spojovacím prvkem.

Jelikož se jedná o klasický typ pohřbívání, na který je vyšší nárok ohledně klidného prostředí a jeho okolí, je tato část vizuálně propojena, avšak není zapojena do zón aktivních. Vše vychází z křesťanských hodnot, který je s klasickým typem pohřbívání doposud spojena.

půdorys - inhubační pohřbívání

okrasný
záhon s
lavičkou

nově
vytvořený
průchod do
sadu

lavička

hlavní okruh
(pasivní
zóna)

spojnice

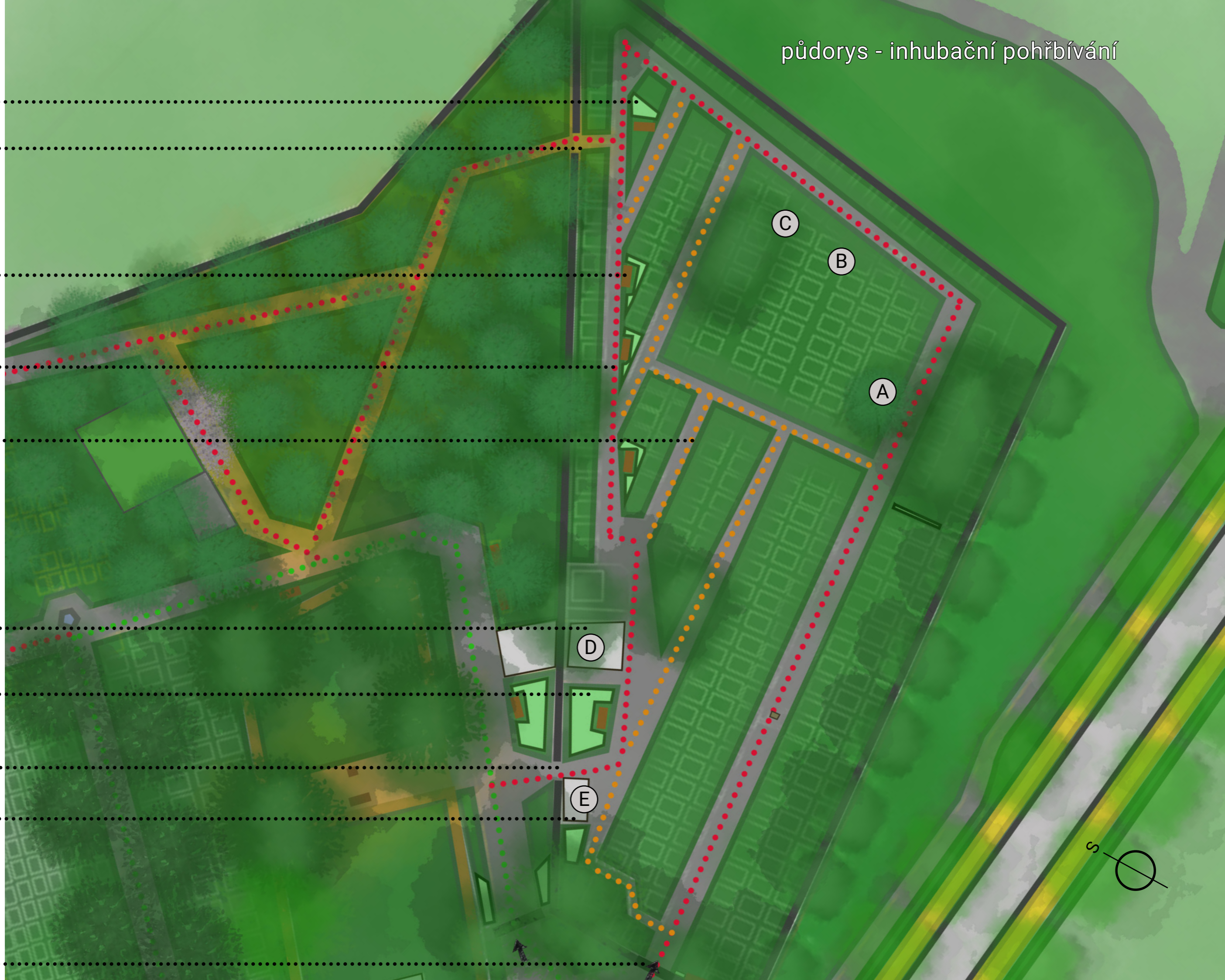
WC

okrasný
záhon s
lavičkou

průchod k
věžeňskému
hřbitovu

zázemí pro
hrobníka

hlavní vchod
z náměstí

5.2.3 Část urnového pohřbívání

V urnovém háji nevznikají velké změny oproti aktuálnímu stavu. Rozšiřují se urnové hroby o 53 míst a o 1 urnovou hrobku umístěnou v pravé horní části u hlavní aleje.

Urnové hroby v levé části postupně ustupují podle tvaru pozemku. Jejich vzhled je nadále individuální dle nabídky a požadavků městské části Praha Řepy.

Hlavní změnou je zde doplnění aleje a výměna zašlého mobiliáře. Zároveň je cesta ze zámkové dlažby nahrazena žulovou kostkou. Největší dominantou je vniklé náměstí/rozcestí s fontánou a rezavým květem od Čestmíra Sušky.

Zeleň

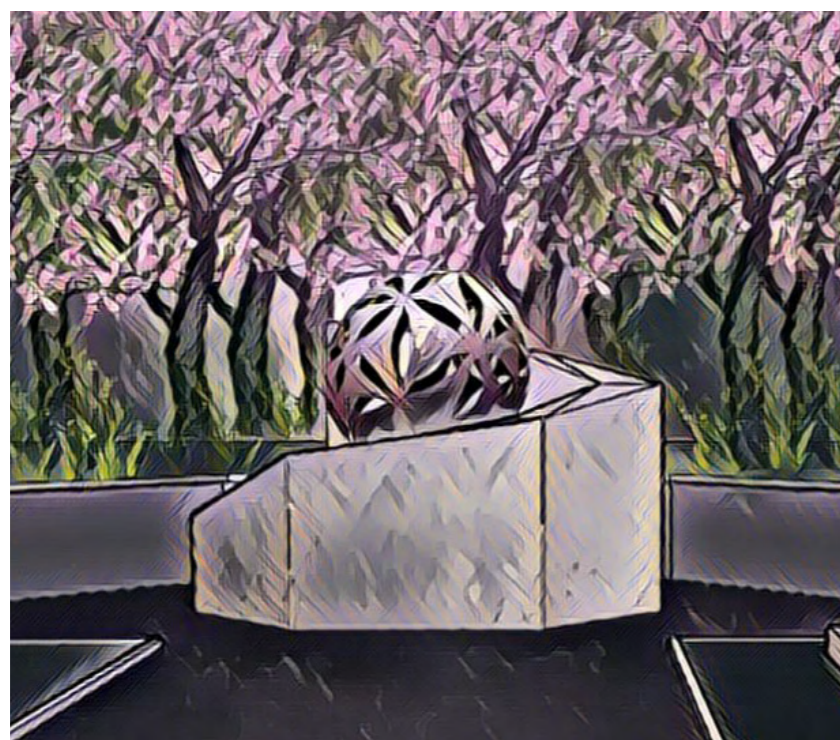
Alej je doplněna o 5 dalších lip srdčitých (*Tilia cordata*). Zeleň, která se v této části nachází je znova tvořena primárně tzv. lidovou tvořivostí.

Zóny

Urnovým hájem vede „okružní“ trasa, tedy je zde tzv. aktivní zóna.

Náměstí u aleje urnového háje

Hlavní dominantou aleje a urnového háje se stane fontána na rozcestí v horní části tohoto úseku. Fontána je složená z kamenného podstavce a kovového rezavého květu od Čestmíra Sušky.

Náměstí u aleje urnového háje
Fontána a květ od Čestmíra Sušky

fontána
s květem

cesta urno-
vým hájem

původní
stromy

kolumbární
schránky

aktivní zóna
pohybu

nově vysa-
zené stromy

pasivní zóna
pohybu

půdorys - urnový háj

vizualizace - alej a fontána urnvého háje
podzimní aspekt

5.2.4. Kolumbární schránky

Kolumbární schránky jsou umístěny podél stěny hřbitova. Rozšiřují se z původních 70 m délky na 200 m délky o celkové kapacitě 1750 urnových míst z původních 500 míst.

Rozmístění kolumbárních schránek se dělí na původní a novou. Původní část je v místě zlomu ve spodní části pozemku rozšířena a je zde vytvořena kolumbární ulička. Ta je nezastřešená pouze s dřevěnými trámy vytvářející oporu pro popínající vistirii čínskou (*Wisteria sinensis*).

Nová část kolumbárních schránek je zasazena podél východní a poloviny severní zdi v horní části pozemku.

Vzhled kolumbárních schránek

Kolumbární schránky jsou tvořeny z umělé šedé žuly a prosklených oken s měděným okrajem. Velikost je 30x50cm.

Mobiliář

Mobiliář je použit rozdílný v nové i v původní části kolumbária. V Kolumbární uličce jsou umístěny lavičky ve středu. Jsou tvořeny z I ocelových profilů, opracované žárovým zinkem a nakalované černou matnou barvou. Poseď je z dubového masivního dřeva opracovaného světlým lakem.

Lavičky v nové části kolumbárních schránek jsou vsazeny do protější zdi. Vzpěry jsou umístěny ve výklenku a posezení včetně opěrky jsou tvořeny z prken dubového dřeva opracované světlým lakem.

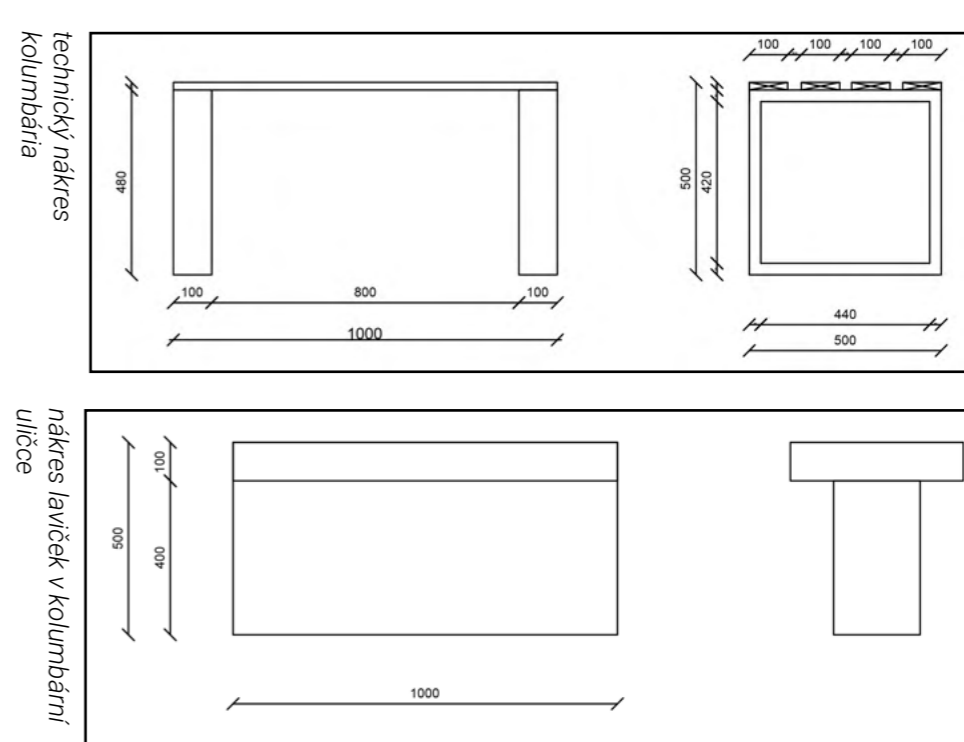
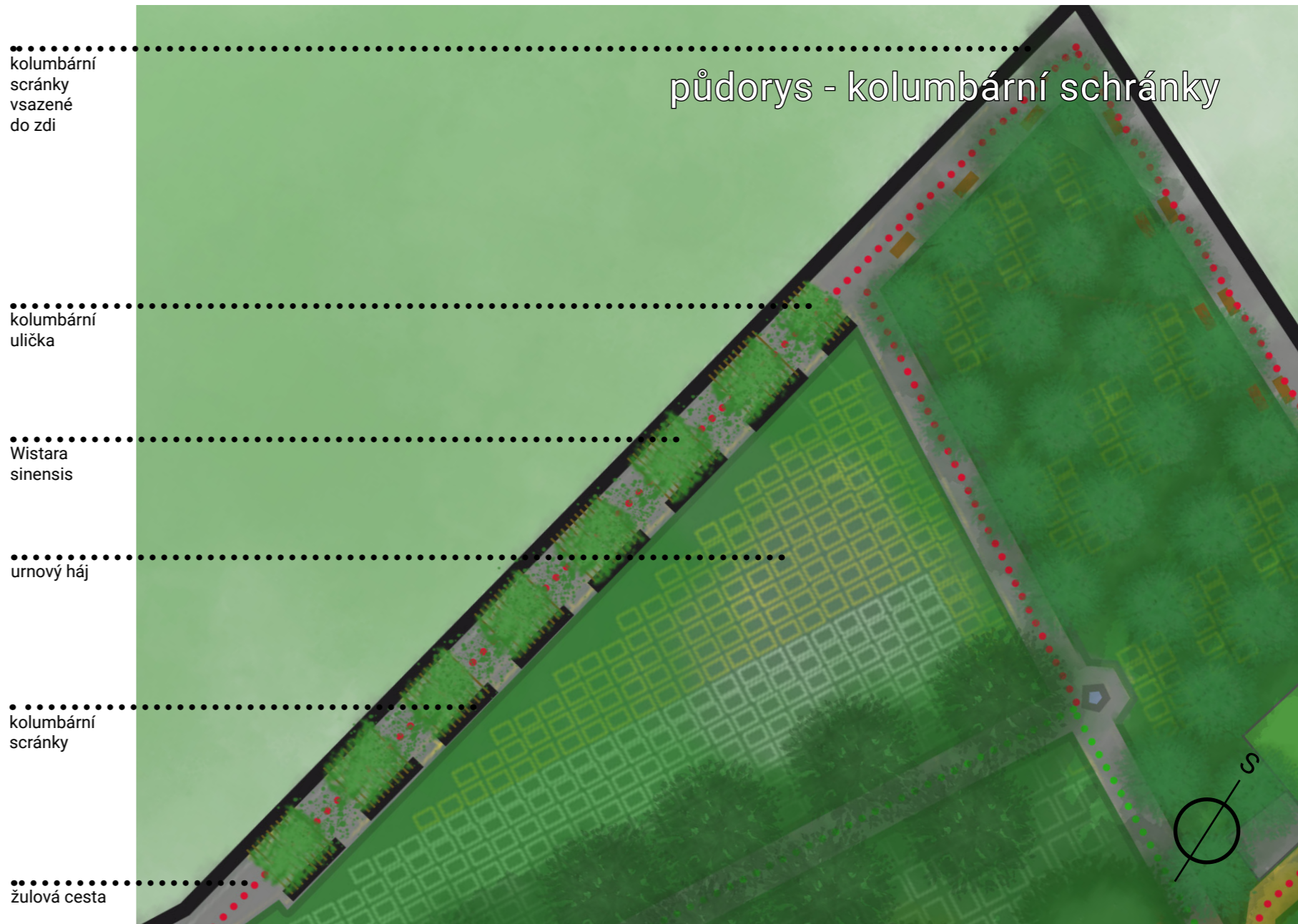
Řešení výškových nesrovnalostí

V celém prostoru se potýkáme s lehkým výškovým převýšením. Lavičky v kolumbární uličce jsou řešeny dorovnáním I profilů, lavičky v nové části dorovnání nevyžadují, díky svému vsazení do stěny protější stěny. Kolumbární schránky jsou skládány stejným způsobem jako původní rozložení kolumbárií - tedy po 15 (tři řady po pěti) s odskokem a dorovnáním vůči pozemku.

Etická problematika

Narážíme zde na etickou problematiku spojenou s klidem k zesnulým. V rámci navrhované rekonstrukce je třeba zajistit dočasné vyjmutí uren a dalšího obsahu kolumbárních schránek. Následná rekonstrukce bude spočívat v odstranění aktuální omítky a obložení umělou žulou. Součástí rekonstrukce je i odstranění sloupků umístěných jako dekor nad zdí.

lavička

vizualizace - kolumbárium
jarní aspekt

5.2.5 Sad

Úhel výsadby je koncipován tak, aby výhled mezi stromy vytvořil vedutový pohled na kostel sv. Martina, u kterého byl založen původní hřbitov. (Tento nápad jsem převzala od studentů ČVUT, který v rámci svých ateliérů řešili prostory hřbitova a jako konzultant jsem se těchto ateliérů účastnila.)

V sadu je navrženo 90 epitafních míst. Epitafní místa budou standardizovaná a budou z tmavé žuly se zlatým nápisem. Zároveň bude na povrchu skleněná nádoba na uložení svíček.

V sadu je umístěno 55 okrasných třešní - *Prunus serrulata* 'KANZAN' v pravidelném rozptylu 11,5 m.

Sad má působit hlavně dvěma silnými efekty. V jarních měsících bude jeho květ uchvacovat okolí, zato po zbytek roku budeme využívat epitafní místa. Ta především o svátcích budou vytvářet kouzelný efekt hořících svíček ve sněhu či trávě.

Mobiliář

Mobiliář je zde klasického lavičkového typu za použití stejných materiálů jako u předchozího mobiliáře - dřevo a tmavý kov.

Rozptylová loučka

Rozptylová loučka se rozšíří a změní se úhel pohledu, kterým budeme nahlížet na obřad při rozloučení.

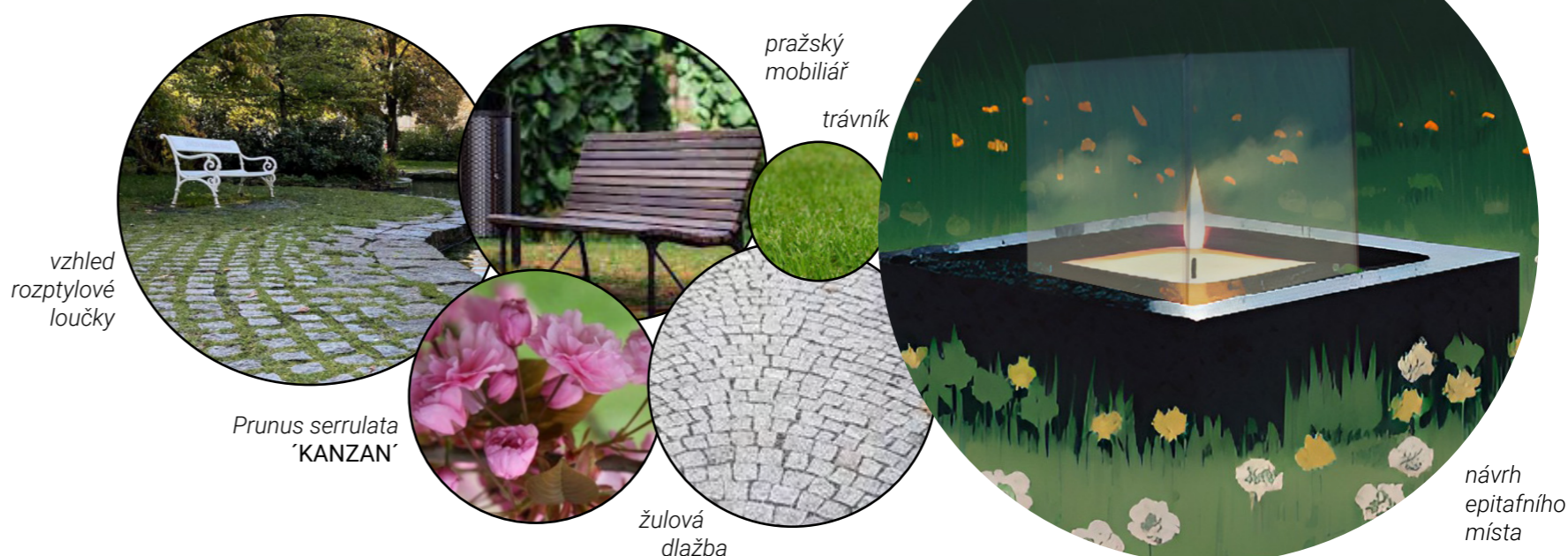
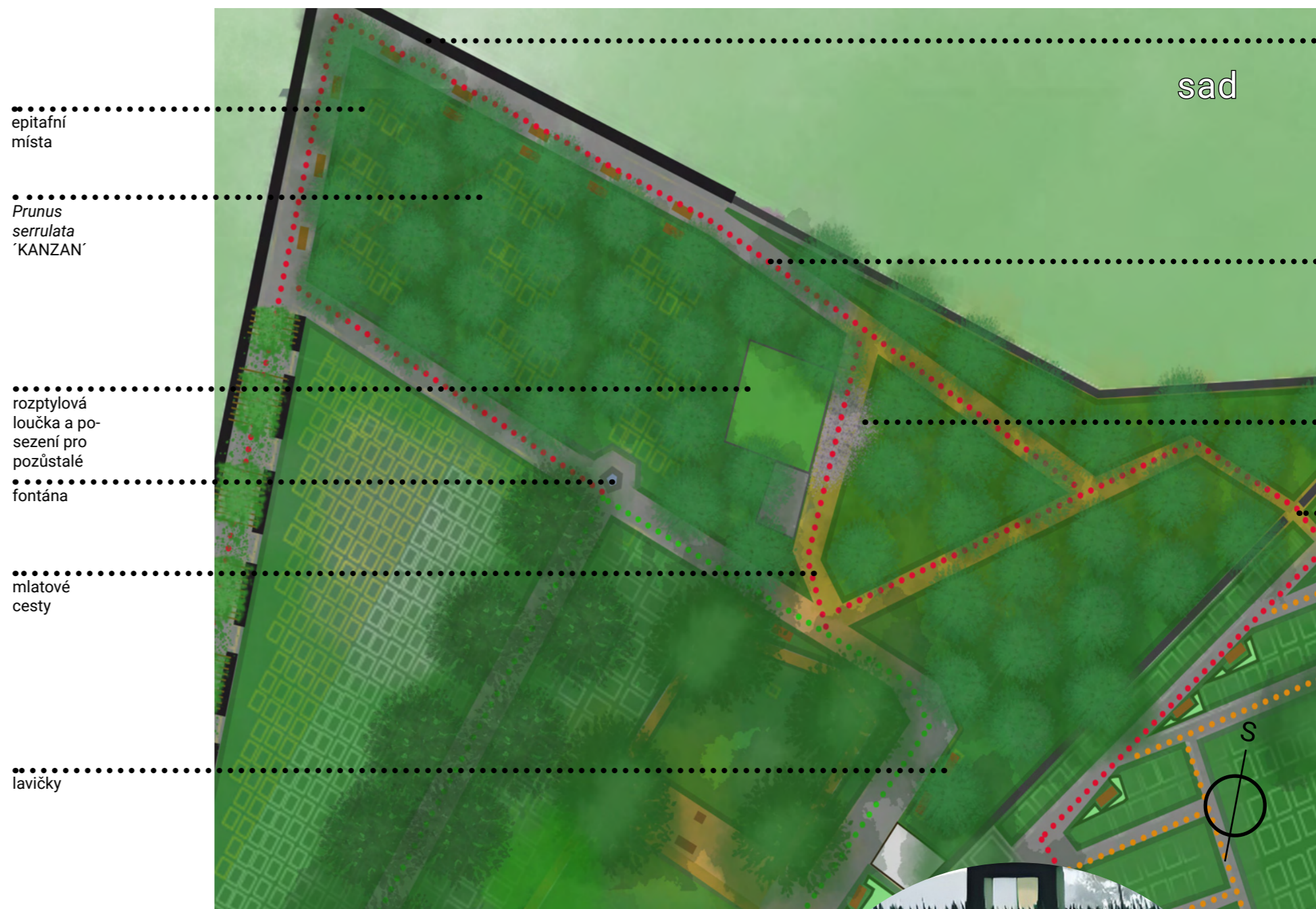
Truchlící budou moct stále využít odpočinkové místo, které na místě již existuje. Změní se však místo pozůstalých pro obřad. To je navrženo na východní straně od rozptylové loučky.

Místo využívá nápadu ateliéru Xtopix u projektu Revitalizace břehu Labutího jezírka. V našem pojetí má však hlubší využití.

Na povrchu používáme žulové kostky od největších po nejmenší. Ty zasaahují i do mlatové cesty a trávniku. Zároveň se koncentrace kostek postupně zmenšuje. Tento efekt rozptylu nám má znázorňovat samotný poces roptylu popela.

Etická problematika

V rámci řešení této části jsem narazila na problém, který by mohl narušovat klid obřadu, a to narušením od ostatních návštěvníků. Problém se dá řešit dočasným uzavřením příchodové cesty k rozptylové loučce. Aktivní zóna by neměla proces narušovat, jelikož nás nedělí pouze vzdálenost, ale také výškové převýšení (aktivní zóna se nachází níže).

pohled ze sadu na kostel sv. Martina

.....
kolumbární
schránky

.....
kostel sv.
Martina

.....
žulové cesty

.....
obřadní
prostor s
rozptylovou
žulou
.....
průchod
do části s
klasickým
pohřbíváním

.....
řešený
prostor
hřbitova

.....
městský
úřad

5.2.6 Věžeňský hřbitov

Věžeňský hřbitov je místem pro rozjímání.

Bude více výškově rozdělen, než jak je doposud. Schod u vzpomínkového prostoru bude řešen dřevěnou zídkou. Tato část bude zatravněna a uprostřed bude umístěn kříž, který má připomínat pohřbené vězně.

Jelikož zde byl v historii pohřben Loupežník Babinský, kterého si místní velmi považují a je zde uchováno několik uren zemřelých z kláštera Boromejek, nesmí chybět zakomponovaná i vzpomínková deska a epitafní místa.

Vzhled věžeňského hřbitova se bude o ostatních částí mírně lišit převahou opuky a dřeva. Zdi kolem této části budou stlučeny na opuku. Lavička je vytvořena z hranolu z masivního dřeva.

Jelikož se jedná o jednu ze zastávek z Řepské naučné stezky, součástí bude i informační deska s historií daného místa.

Místo by mělo působit důstojným dojmem. Mělo by vytvářet malý ostrov uprostřed aktivní zóny.

5.2.7 Zázemí pro hrobníka

Naproti věžeňskému hřbitovu je počítáno s novou budovou jako zázemím pro hrobníka - kancelář, sklad uren, zázemí.

Vzhled budovy by měl odpovídat stejnému stylu jako budovy v inhubační části hřbiova.

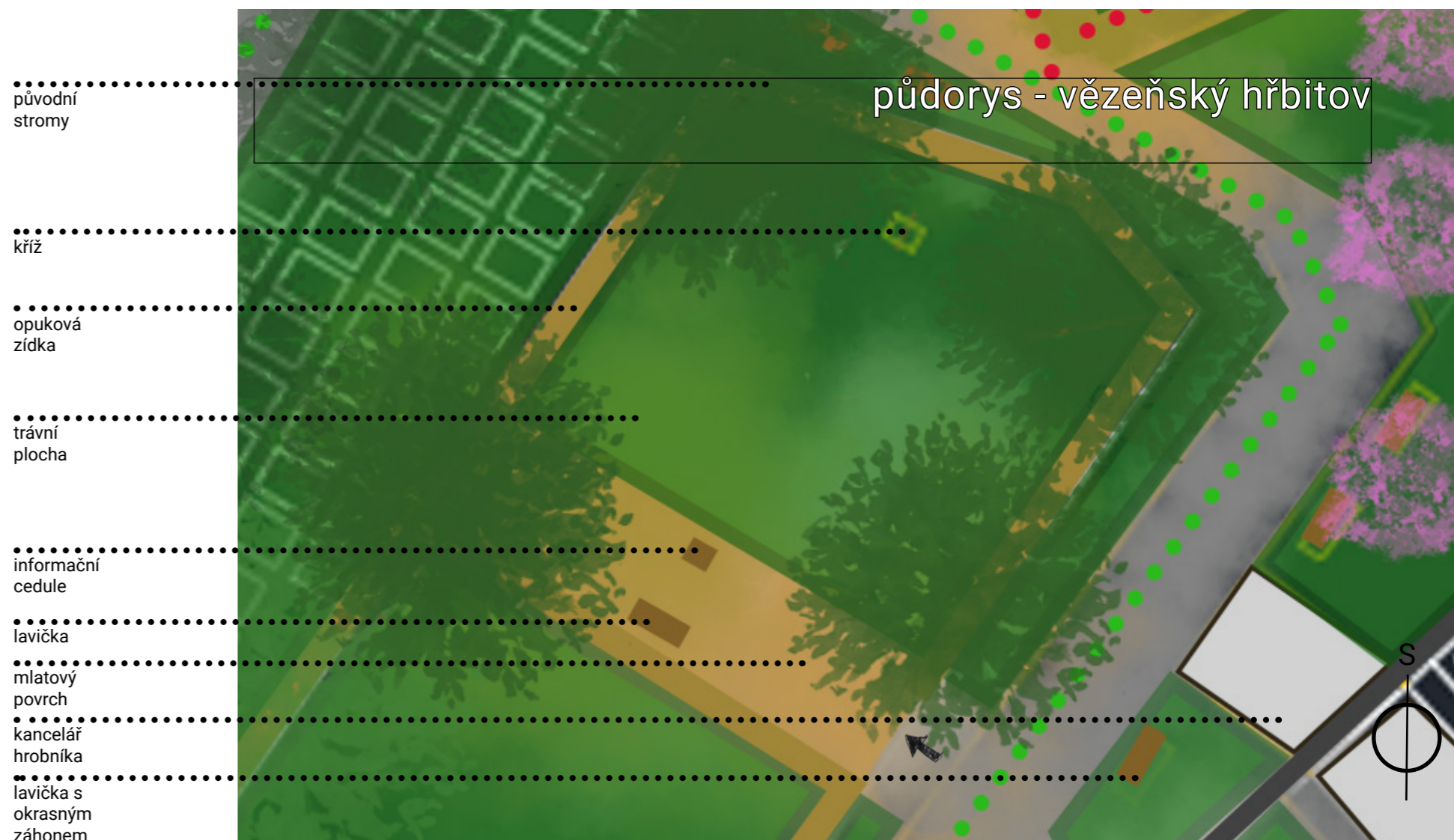
Funkce hrobníka

Ačkoliv aktuálně funguje hřbitov bez zaměstnanců s návrhem přichází potřeba hrobníka. Ten bude zastávat funkci jak obřadníka, tak i správce areálu.

Kancelář by měla sloužit na schůzky s pozůstalými. Jako správce se bude hrobník starat o zeleň v průběhu celého roku.

5.2.8 Neveřejný hřbitov řádových sester Boromejek

V této části nebudou provedeny žádné změny ve struktuře místa, jelikož se jedná o prostor s omezeným přístupem výlučně pro sestry Boromejky. Jedinou úpravou této části bude stlučení nahozené omítky na zdech na původní opuku a opravy již rozpadlých částí zdi.

vizualizace - vězeňský hřbitov
zimní aspekt

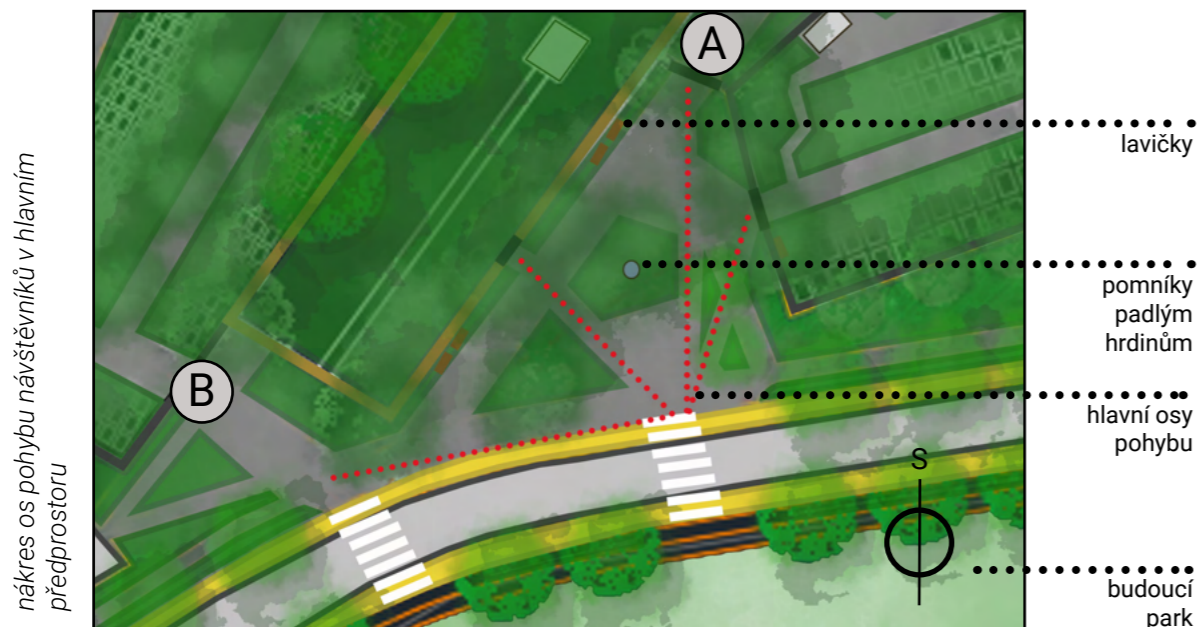
5.2.8 Úprava vnějšího prostoru

Aktuální stav neodpovídá potřebám místních obyvatel a nereaguje na změnu struktury města. Z toho důvodu byly přesunuty pomníky z jiho-západní části do předprostoru hřbitova s klasickým pohřbíváním a vzniklo zde hlavní náměstí.

To nám navazuje i na budoucí park a vytváří důstojnější prostor. Travnaté plochy nám odrážejí hlavní osy pohybu, které se zde nacházejí.

Osy na hlavním náměstí

Osy na hlavním náměstí počítají s budoucím navázáním na plánovaný park. Osy představují předpokládaný pohyb obyvatel od přechodů k branám vedoucích do různých částí hřbitova. Na jejich základě pak byly vytvořeny cesty.

Změna hlavního vchodu

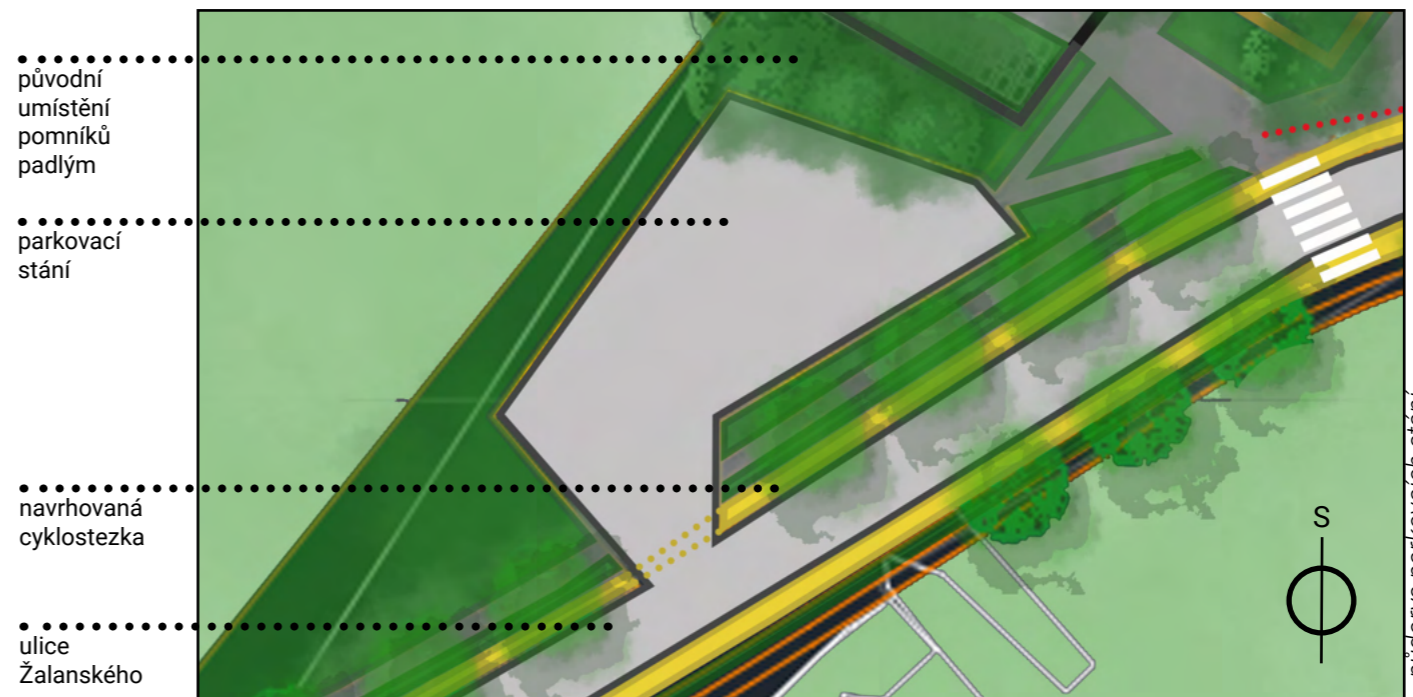
Aktuálně je vnímán za hlavní vchod vstup v jihovýchodní části do urnového háje. Se změnou struktury místa se z tohoto vstupu stává vstup vedlejší/technický (B). Hlavní vstup (A) se stává z brány do urnového háje na hlavním náměstí u hřbitova řadových sester Boromejek.

Navázání na budoucí park a změna struktury ulice

V projektu je upravována i navazující ulice Žalanského. Je připojena cyklostezka a vytvořena alej stromů. Důsledkem těchto opatření by se mělo docílit zklidnění dopravy v okolí hřbitova, jelikož se díky aktuálnímu rozložení část potýká s neustálými rychlostními přestupky.

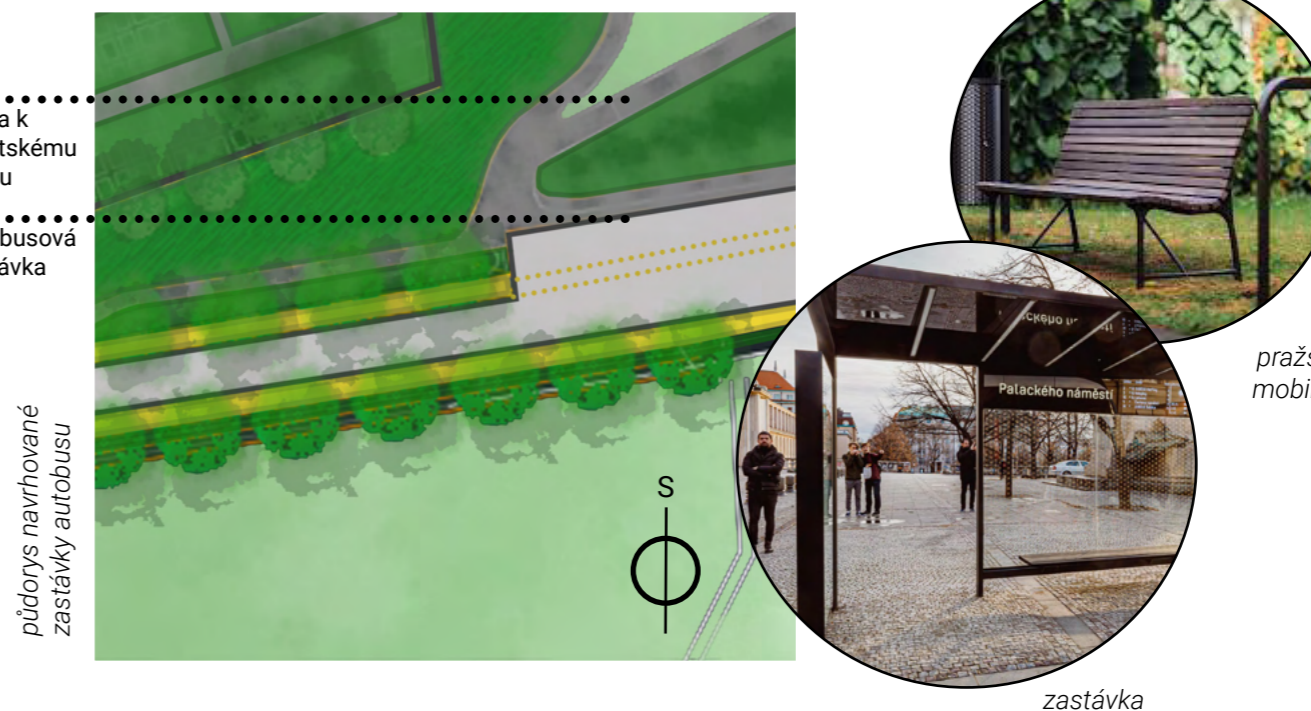
Parkovací stání

V rámci veřejného průzkumu si obyvatelé stěžovali na absenci parkovacích stání. Vhodným místem pro deset parkovacích míst se nachází v jiho-východní části pozemku (v místě aktuálně stojících pomníků padlých).

Autobusová zastávka a jeho mobiliář

Autobusová zastávka počítá s mobiliářem, který vyhrál pražskou designarskou soutěž na městský mobiliář od autorů Michala Foněka a Jana Němečka z ateliéru Olgoj Chorchoj.

- kostel sv. Martina
- nově vysázené stromy
- parkovací stání
- navrhovaná cyklostezka
- alej odstiňující dopravu od chodců
- plánovaný park
- zkratka vytvořená místními obyvateli
- městský úřad Praha 17
- ulice Žalanského
- původní stromy

půdorys navázání na vnější okolí

5.3 Rostlinný sortiment

Rostlinný sortiment v prostoru hřbitova

Prostor hřbitova je řešen primárně kombinací travnatých ploch a stromů. Volbu pouze této kombinace jsem zvolila z toho důvodu, že hřbitov obsahuje mnoho stromů, keřů a trvalek, které zde zasadili sami návštěvníci. Zároveň musíme akceptovat fakt, že mnoho z vysázených rostlin již nejde odstranit, jelikož by se narušila kompaktnost hrobů.

Ačkoliv by se mohlo zdát, že hřbitov bude mnou zvolenou volbou působit staticky, lidová tvořivost zde určitou dynamiku vytváří. Zároveň navrhované rostliny si hrají s dynamikou v průběhu roku (sad z *Prunus serrulata* - KAZAN - silný aspekt v době květu).

Pokud se zaměříme na další části výsadby - záhony a vistárie, ty se dají popsat jediným adjektivem - vzdušnost.

Vistárie umístěné v kolumbární uličce jsou kombinace těžkého tmavého materiálu - žuly a vzdušnou živelností a spadajícím květem vistárie.

Celým projektem se tak protíná tato dualita, které je nejsilnějším prvkem. I proto jsem zvolila záhony, které mají velmi vzdušný potenciál a jsou zasazeny primárně v části inhubačního hřbitova.

Výsadba stromů

Do stromové aleje dosadíme 6 ks *Tilia tomentosa* a v horní části hřbitova nám nově vznikne sad s celkem 53 ks *Prunus serrulata* 'KANZAN'.

Ve vnější části podél silnice je možné zvolit druhy: *Robinia pseudoacacia*, *Tilia cordata*, *Aesculus hippocastanum*, *Platanus x acerifolia* či *Sophora japonica*. Výběr je nejlépe volit podle návaznosti na budoucí park.

U kolumbární uličky bude vysazeno celkem 7 ks *Wisteria sinensis*.

Záhony

Záhony, které jsou projektu navrženy, působí velmi vzdušně. Hlavní rostlinou je zde dochan, kde využívám jeho pohybu ve větru a podlouhlých chlupatých květů bílo-zelené až lehce narůžovělé barvy.

Ačkoliv byly tyto záhony navrženy primárně do inhubační části hřbitova, používám je jako jeden z propojovacích prvků v ostatních částech hřbitova.

Mimo inhubační část se nachází pouze 7 záhonů různých velikostí a tvarů složených ze stejného sortimentu rostlin.

A - vytváří ze záhonů jakousi rostlinou bránu. Oznamuje nám tím, že vstupujeme do jiné části hřbitova. Tento pocit nám vzniká, jelikož v celém prostoru urnového háje se podobné záhony nenachází, až na další jediné místo a to u druhé vstupní brány, kde je vytvořena další rostlinná vstupní brána a zároveň je zde zrcadlově umístěn stejný záhon s lavičkou - F, jako se nachází v inhubační části hřbitova. I toto zrcadlení je jedním z propojovacích prvků, které jsou na hřbitově použity.

B, C - jsou největšími záhony a nacházení se mimo hřbitovní části. První je umístěn u vstupu na parkoviště. Nachází se na něm rozcestník a je trojúhelníkového tvaru. Tento záhon nás napojuje na celý prostor a jeho působení nás zve z prostoru parkoviště do prostoru hřbitova.

C - je nejvýrazněji umístěným záhonem, jelikož poutá pozornost nejen svým atypickým tvarem, ale také umístěnými pomníky padlých.

Záhony v inhubační části hřbitova

Celkem se na pozemku nachází 8 záhonů, které doplňují již fungující výsadbu složenou primárně ze stálezelených stromů a keřů. Většina záhonů je pouze propojovacím doplňkem, který rozbíjí statickosti prostoru.

Primárně jsou záhony umístovány okolo laviček, kde nám trvalky mohou vytvářet malé pokojíčky pro posezení. Takové místo nám nabízí prostor pro dlouhé rozjímání u hrobů našich příbuzných.

Nejvýraznějšími záhony jsou zde záhony D a E. Primárně pak záhon E, který je umístěn u dolního vstupu k věžešskému hřbitovu. Nachází se tu lavička. Toto místo nemá sloužit jako místo dlouhého pozorování, ale k rychlému odpočinku. Nachází se zde toalety a přívod vody, a tak bude tento záhon nejvíce reprezentativní, jelikož bude nejvíce vytíženým místem.

Zvolený sortiment rostlin

Výběr rostlin můžeme rozdělit do dvou kategorií - na slunný a polostinný. Pouze v záhonech B a F budou použity keře. Záhony C a D jsou polostinné.

Volila jsem spíše omezený výběr druhů, kde je možné kombinovat více kultivarů. Důvodem je, že celý hřbitov je sám o sobě překombinován. Záhony nemají působit jako střed pozornosti, ale jako propojovací prvek a odlehčení do těžkého prostoru.

Návrh osazovacího plánu

Tento projekt pouze nastiňuje osazovací plán trvalek. Pro představu záhonů je zvolen jeden záhon, pro který byl vytvořen osazovací plán.

wissin

tiltom

A

B

C

H

G

D

F

E

M

L

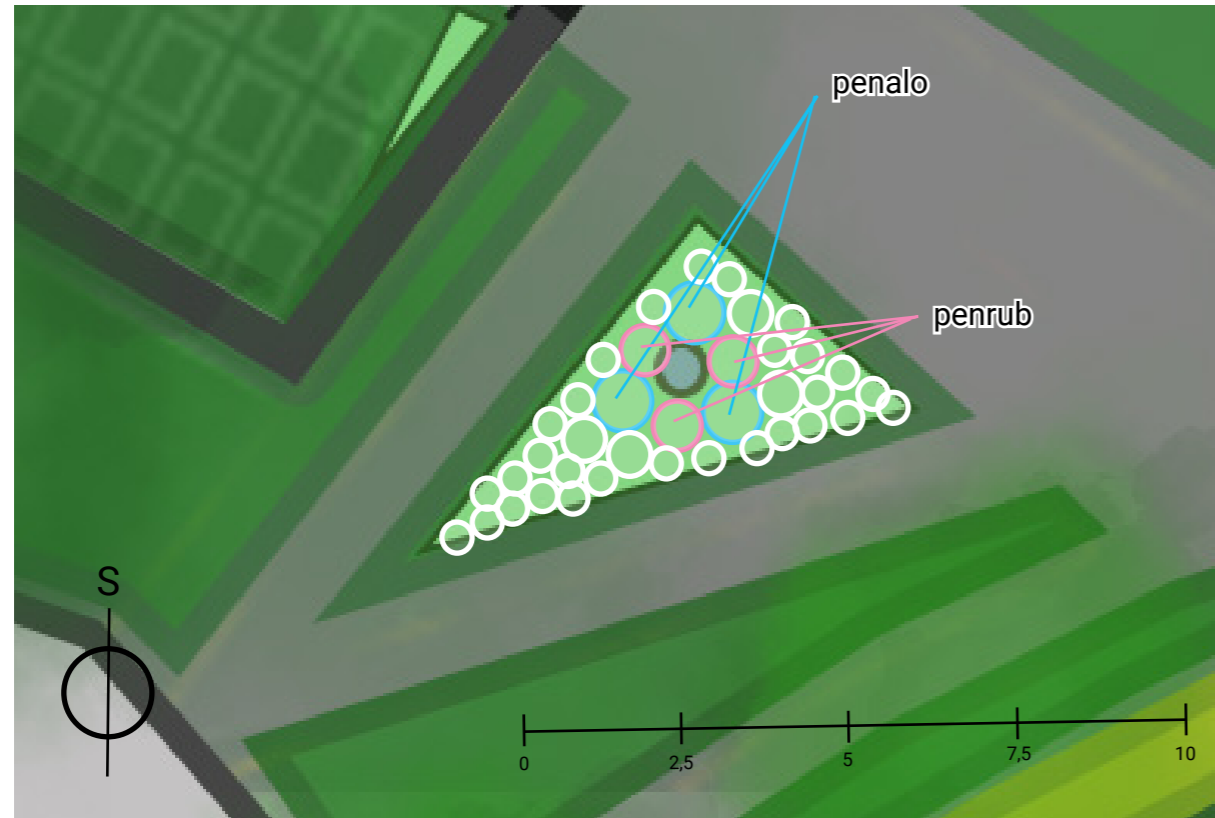
K

J

I

s

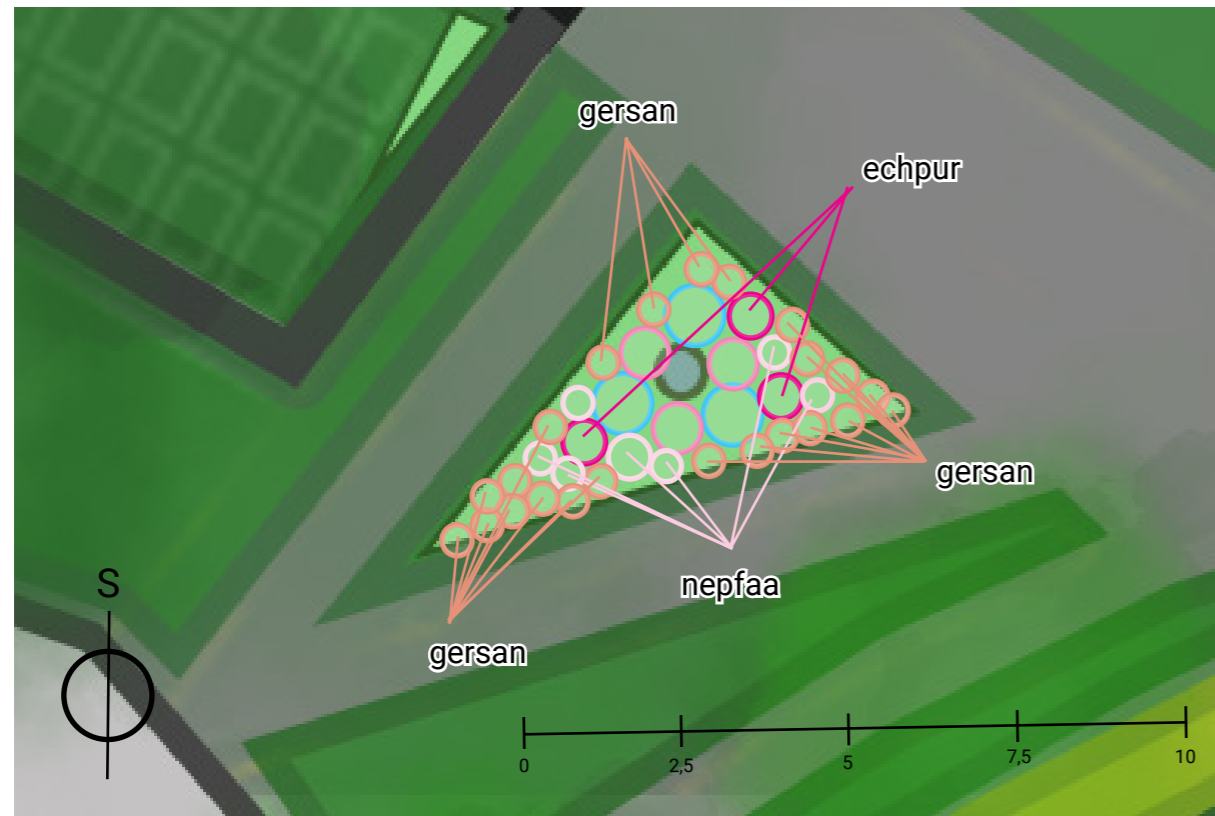
Traviny

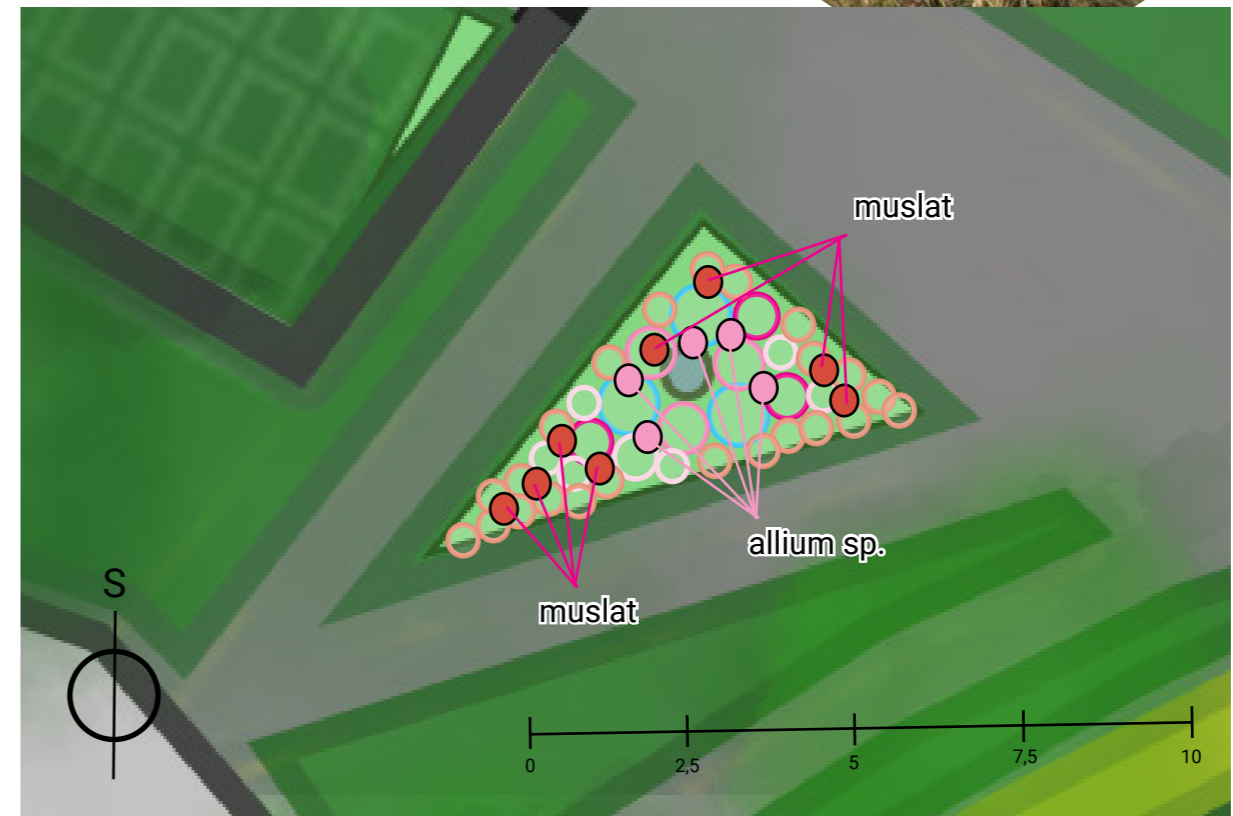
Vzorové fotografie záhonu

Trvalky

Cibuloviny

Prunus serrulata 'KANZAN'

Cornus alba

Pennisetum alopecuroides
'Hameln'

Allium sp.

Vinca minor

Fraxinus excelsior

Cornus sanguinea

Pennisetum rubrum

Nepeta faassenii

Vinca minor
'ALBA'

Tilia tomentosa

Cotinus coggygria

Echinacea purpurea

Geranium sanguineum

Thymus serpyllum

Thuja occidentalis

Buddleja davidii

Wisteria sinensis

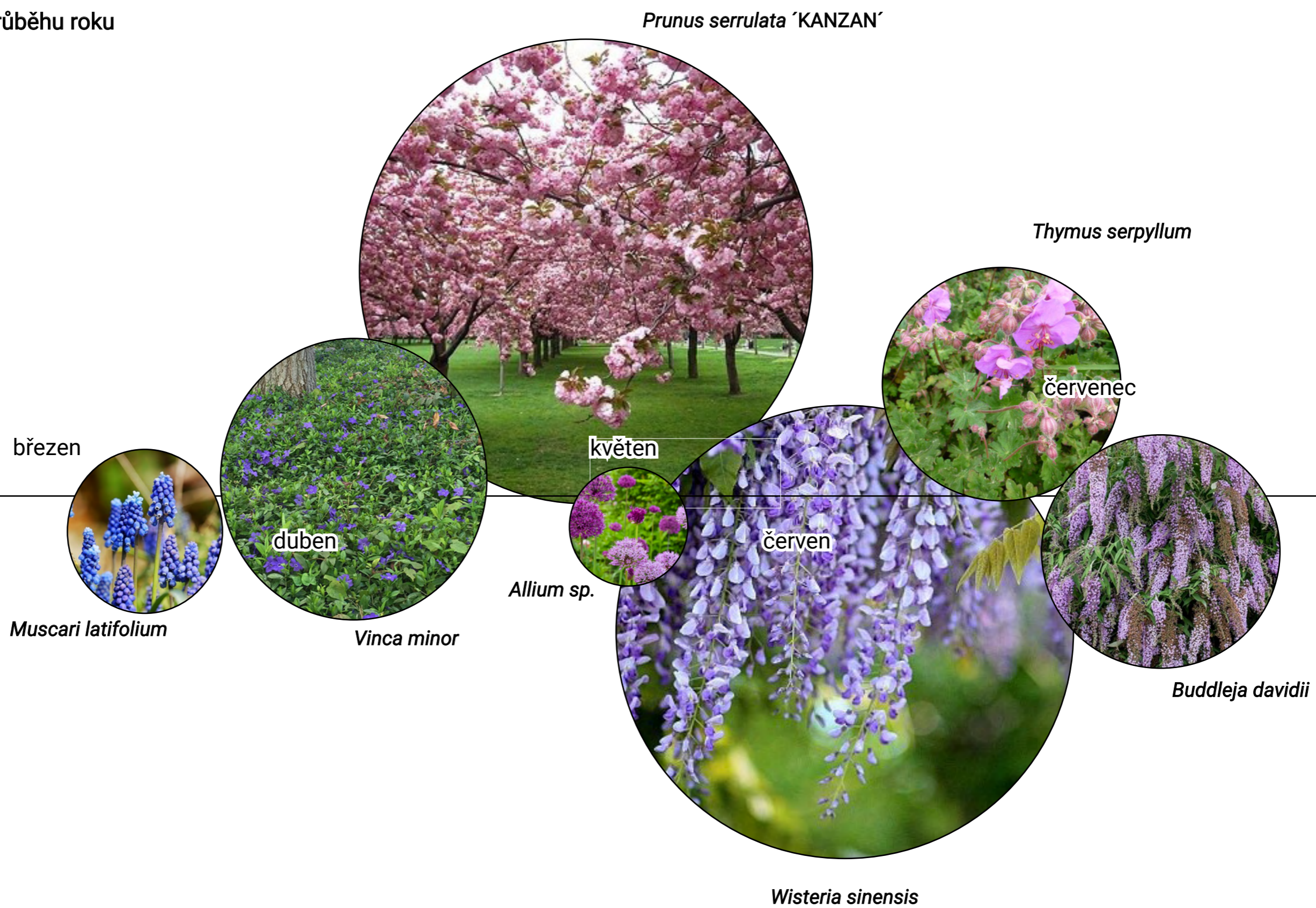

Crocus tommasinianus

Muscari latifolium

Časová osa v průběhu roku

Pennisetum alopecuroides 'Hameln'

říjen

září

Geranium sanguineum

listopad

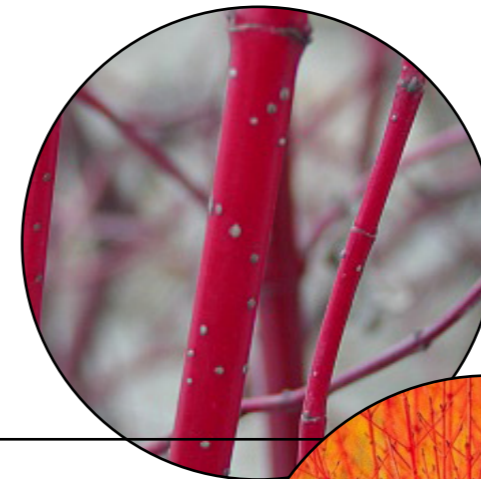
Pennisetum rubrum

Nepeta sp.

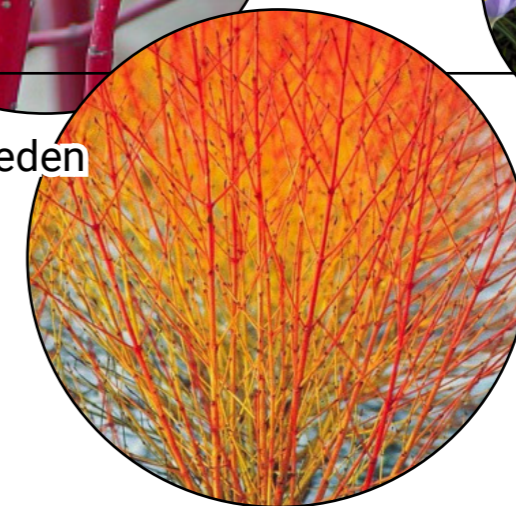
prosinec

Cornus alba

leden

Cornus sanguinea

Crocus tommasinianus

únor

5.4 Technická dokumentace

5.4.1 Výchozí podklady

- terénní výzkum na místě
- katastrální mapy
- geoportal
- ekatalog BPEJ

5.4.2 Normy

projektová dokumentace je zpracována v souladu s

ČSN 83 9001 (1999): Sadovnictví a krajinářství – Terminologie, základní odborné termíny a definice

ČSN 83 9061 (2006): Technologie vegetačních úprav v krajině – Práce s půdou

ČSN 83 9061 (2006): Technologie vegetačních úprav v krajině – Ochrana stromů, porostů a vegetačních ploch při stavebních pracích

ČSN 83 9041 (2006): Technologie vegetačních úprav v krajině – Technicko-biologické způsoby stabilizace terénu – Stabilizace výsevy, výsadbami, konstrukcemi ze živých a neživých materiálů a stavebních prvků, kombinované konstrukce

ČSN 73 6005 (1994): Prostorové uspořádání sítí technického vybavení

SPPK A01 002 : 2014: Ochrana dřevin při stavební činnosti.

5.4.3 Ochrana stávajících dřevin

Stromy vyznačené na vizualizaci patří do kategorie stromů A, tedy stromy vysoké hodnoty a kvality, určené jednoznačně pro zachování. Při jejich zachování je třeba stanovit ochranná pásma.

Chráněný kořenový prostor stanovujeme jako kruhovou plochu o poloměru daném násobkem průměru kmene měřené ve výšce jednoho metru nad zemí a koeficientu, který je pro danou kategorii vytyčen. Jelikož se jedná o stromy kategorie A, u kterých je ovlivnění kořenového systému z více než jedné strany, tento koeficient je 13.

Je proto nutné určit i kořenovou zónu, která se dle ČSN 83 9061 počítá jako rozšíření do stran o 1,5m od okapové linie stromu.

Po vymezení chráněného kořenového prostoru pevným oplocením s výškou 1,5 metru, přes který nesmí být v průběhu stavby nic převáženo, aby nedocházelo k hutnění půdy a narušování kořenů a ze stejného důvodu je zde zakázán i pohyb osob.

Pokud bude nutné narušit toto ochranné pásmo, musí dojít k ochraně půdy proti zhutnění položením geotextilie ve vzdálenosti rovnající se minimálně průměru kmene.

Následně bude položena vrstva 200mm drceného kameniva a následně bude umístěna pojezdová konstrukce odolávající předpokládanému zatížení.

5.4.3.1 Výkopy a poškození kořenů

Výkopy v okolí stromů jsou třeba dělat opatrně ručním výkopem a selektivním přístupem k obnaženým kořenům.

Kořeny o průměru 30mm je možné hladce přerušit. Kořeny o velikosti 31-50mm je třeba individuálně posoudit odborným dozorem a posléze odříznout hladkým řezem a ošetřeny proti vysychání a mrazu jutovou plachtou celého balu a pravidelnou zálivkou. Kořeny o průměru větším než 50mm je třeba zachovat bez poškození a ochránit je proti vysychání a mrazu.

5.7.3.2 Zálivka stávajících dřevin

Před zahájením stavební činnosti a v jejím průběhu je třeba dbát na zálivku stromů, která se provádí podle potřeby se zohledněním na intenzity srážek.

Celý kořenový prostor musí být provlhčený, nesmíme však docílit přemokření půdy. Optimální vlhkosti docílíme opakováním několika zálivek ve dvou hodinovém intervalu.

Zálivku je nutné aplikovat před stavebními úpravami a posléze udržovat kořenový systém vlhký.

5.4.4 Výsadba rostlin

5.4.4.1 Výsadba stromů

5.4.4.1.1 Transport a péče o výsadbový materiál

Výsadbu stromů je nutné přizpůsobit na podzim, jelikož je nutná povýsadbová péče. Expedice stromů může však proběhnout pouze se souhlasem příjemce a za teplotních podmínek - mezi -1-25° C v období od září do listopadu. Nejlépe je vysadit rostliny bezprostředně po transportu.

V případě prodlevy je nutné chránit stromy před mrazem a seschnutím pravidelnou zálivkou, případně i jutovými plachtami. Stromy jsou uloženy na místě, které je chráněno před větrem a sluncem.

Veškerá manipulace je prováděna pouze za kořenový bal. Při manipulaci a uchycení za kmen musíme dbát na jeho ochranu proti poškození. Za kmen uchycujeme pouze v blízkosti kořenového balu.

5.4.4.1.2 Výsadba stromů s kořenovým balem

Velikost výsadbové jámy je dána průměrem kořenového balu, a to 1,5 násobkem jeho velikosti. Stěny jámy se musí zdát zdrsňené, aby byly propustné a dno jámy nesmí být zhutněné. Musíme jej ručně rozrušit.

Výška výsadbové jámy nesmí převýšit výšku kořenového balu. Při výkopu by nemělo dojít k promísení vrstev půdy. Po uložení stromu do jámy, je potřebné provést zálivku. Před zasypáním je vhodné provést kotvení stromů. (viz. kapitola Upevnění stromu třemi kůly).

Při zasypávání kořenového balu na dno jámy dáme zeminu ze spodní vrstvy a na zasypání horní poloviny jámy použijeme zeminu z svrchních vrstev výkopu.

5.4.4.1.3 Upevnění stromu třemi kůly

Ihned po výsadbě upevníme každý nově vysazený strom třemi kůly. Vybrané borovicové kůly musí mít minimální trvanlivost 3 roky, musí být hloubkově ošetřeny proti houbám, plísním a hmyzu.

Kůly zatlučeme svisle k zemi mimo bal minimálně 30cm pod zem. Úvazky nesmí poškozovat kmen stromu. Na závěr vytvoříme závlahovou mísu z mulče.

5.4.4.1.4 Povýsadbová péče stromů

Po výsadbě je třeba aplikovat repelent proti okusu (ATAK odpuzovač divoké zvěře). Nátěry a postřiky musí být aplikované v souladu s hygienickými předpisy a principy zajištění bezpečnosti provozu na daném stanovišti.

Je též potřeba provést povýsadbový řez stromů. Velikost rány by neměla překročit 1cm.

5.4.4.2 Výsadba keřů

Keře vysazujeme na podzim do nezamrzé půdy do jam o velikosti 1,5 kořenového balu keře. Při výsadbě nesmíme rostlině potopit kořenový krček a provedem povýsadbový řez. Po výsadbě zalijeme cca 20l vody.

5.4.4.3 Výsadba trvalek a cibulovin

Trvalky vysazujeme na podzim do rozmrzuté půdy dle osazovacího plánu do jámy o velikosti 1,5 násobku kořenového balu rostliny.

Cibuloviny sázíme po 3-4 ks do jedné jamky a vkládáme je do hloubky 2,5-3 násobku jejich výšky, podle druhu cibuloviny.

Při přepravě a skladování rostlin je nutné dbát na jejich ochranu, tedy nesmí dojít k jejich poškození, vysychání a mrazem. Při zajištění těchto podmínek je možné rostliny vysadit až do 48 hodin od dodání, nejlépa však ihned po přijetí.

Vysazeným rostlinám je nutné dopřát řádnou povýsadbovou zálivku.

5.4.4.4 Mulčování

Po zasazení všechny rostliny zamulčujeme mulčovací kůrou o tloušťce 10cm. Při mulčování musíme dbát na nepoškození již zasazených rostlin. V okolí krčku rostliny vrstvu mulče snížíme tak, aby nedošlo k jeho utopení.

5.4.5 Dokončovací péče

Dokončovací péče je prováděna od provedení výsadby do okamžiku jejího předání a převzetí díla zadavatelem.

Jedná se především o úkony potřebné k převzetí daného pozemku, jako je pletí výsadeb, pravidelná závlaha, sledování výskytu škůdců či úspěšné zapojení výsadby.

Je přípustný pouze 5% úhyn plošné výsadby a drobných keřů, pokud však i přes to působí záhon, propojeným dojmem.

5.4.6 Rozvojová péče

Rozvojová péče probíhá od okamžiku předání během fáze odeznívání povýsadbového šoku a v redukované podobě po celou dobu dalšího růstu dřevin či záhonů až po dosažení počátku plné funkčnosti.

1. pravidelné řezy
 - výchovný
 - tvarovací
 - zdravotní
 - bezpečnostní
2. pravidelná závlaha
 - potřebná podle aktuálního klimatu
 - stromy a keře mají optimální vodní kapacitu půdy 40-60%
3. pravidelné hnojení podle náročnosti druhů a daných kultivarů
4. pravidelné kontroly, popřípadě opravy kotvení
5. kontroly fyzického stavu rostlin
6. pletí záhonů
7. ochrana rostlin - příprava na zimní období
8. odstranění odumřelých částí rostlin po odkvětu, po vegetačním období či po vegetačním klidu

5.4.7 Udržovací péče

Udržovací péče následuje po fázi péče rozvojové. Zahrnuje soubor zásahů, nutných k zachování plné funkční účinnosti stromů, keřů a trvalkových záhonů.

Mnoho udržovacích prací je totožných s pracemi rozvojovými.

1. pravidelné řezy
 - výchovný
 - tvarovací
 - zdravotní
 - bezpečnostní
 - udržovací
 - stabilizační
 - potřebná podle aktuálního klimatu
 - travní plocha jsou všeobecně náročnější, především pak těsně po založení
 - stromy a keře mají optimální vodní kapacitu půdy 40-60%
2. pravidelné hnojení podle náročnosti druhů a daných kultivarů
3. pravidelné kontroly, popřípadě opravy kotvení
4. kontroly fyzického stavu rostlin
5. pletí záhonů
6. ochrana rostlin - příprava na zimní období
7. odstranění odumřelých částí rostlin po odkvětu, po vegetačním období či po vegetačním klidu

— 06 / DISKUSE —

Primárním problémem současného stavu bylo rozdělení hřbitova do čtyř částí, což neumožňovalo využití jeho potenciálu. Příčinou tohoto rozdělení bylo postupné dostavování jednotlivých částí v průběhu let bez ohledu na dojem z těchto prostor. Tento problém jsem vyřešila vytvořením průchodu v jinak oddělené části hřbitova. Inhubační část se tak propojuje s ostatními částmi ještě druhým vchodem a je tak možnost využít tzv. velkého okruhu pasivní zóny. Aktivní zóny se mohou využívat nejen k chůzi, ale také k běhu či koloběžkám (Swenson 2018).

Zároveň jsem aplikovala stejné materiály ve všech částech hřbitova. To nám způsobilo, že se prostor více propojil. Použití stejných materiálů je podloženo i v psychologii, kde se dokazuje komplexnější vnímání celkových prostor. (Francis et al. 2012)

Nově vytvořená kolumbární ulička, která využívá hry světla a stínů přinese nejen zlepšení teplotního komfortu v letních měsících u jinak rozpálených kolumbárních schránek, ale také uživí svým jinak pochmurným vzhledem dynamikou vstávie. Díky ní dojde k vytvoření kontrastu vůči jinak statickému prostoru.

Na základě ateliérů na ČVUT, kterých jsem se účastnila, vznikla myšlenka na tomto prostoru vytvořit sad, který bude vysazen pod určitým úhlem tak, aby došlo k vizuálnímu propojení s kostelem svatého Martina. Právě u něj byl do konce 18. století umístěn městský hřbitov, než byl přesunut na místo současného hřbitova (Hájek 2018).

Vytvoření rozptylové loučky s použitím žulových kamenů, které se postupně rozptylují vzniklo z nápadu ateliéru Xtopix. Myšlenka vzešla po konzultaci s Michalem Štěpařem, který mi původní nápad podpořil a prohloubili jsme myšlenku na základě nápadu, který použili v již zmíněném ateliéru.

Ačkoliv jsem myslela, že architektonicko-krajinářské řešení prostoru bude pro návštěvníky největším problémem, na základě průzkumu se ukázalo, že více je trápí nedostatečná údržba celého areálu. Udržování veřejného prostoru je však i dle Adama Gebriana dlouhodobým problémem na našem území. (ČTK 2015) Návrh proto počítá s pracovníkem, zastávajícím pozici hrobníka a zároveň správce a zahradníka. Ačkoliv se na první zdá tato pozice obsáhlá, dle Stejskala a Šejvla (2011) se jedná o běžný postup z pohledu práce hrobníka.

Těsná blízkost plánovaného parku přímo vybízela k propojení s hřbitovem a získání tak nového pohledu na využití prostoru hřbitova. Tento trend je velmi využíván ve Švédsku, avšak je využíván i dalších zemích. Studie ukazují, že lidé rádi využívají více možností jak zvětšit zelený veřejný prostor (Zhou et al. 2018). V rámci projektu se mi podařilo vytvořit napojení na park a zároveň vznikly tzv. aktivní a pasivní zóny. Ty nám udrží určitou kulturu založenou na křesťanských hodnotách v místech, která jsou zaměřena primárně na ukládání pozůstalých, naopak aktivní zóny jsou umístěny v místech, kde nebudou rušit případné truchlící.

— 07 / ZÁVĚR —

V rámci teoretické části byla podrobně popsána historie pohřbívání. Do 9. století převládalo spalování žehem, ale s rostoucím vlivem křesťanství se od tohoto způsobu pohřbívání postupně upustilo. Vrátil se až ve 20. století, kdy byl povolen zákonem. Největší rozvoj spalování žehem nastal v období komunismu, kdy byl tento postup zneužíván k dehumanizaci mrtvol. Dále byly popsány jednotlivé prvky hřbitovů, například bylo vysvětleno fungování hrobek a využití různých druhů stromů.

V závěru literární části bylo upozorněno na problematiku klesajícího počtu obřadů a zhodnocení aktuálního stavu pohřbívání u nás a ve světě. V závěru vyšlo najevo, že se potvrdil můj původní předpoklad, že se zvyšuje poptávka po alternativním pohřbívání a přistupuje se k pohřbívání více individuálně.

Cílem bakalářské práce bylo upravit hřbitov včetně jeho okolí tak, aby mohl být aktivně využíván. Zároveň byla provedena analýza současného stavu.

Projektová část naplnila stanovený cíl. Hřbitov i jeho okolí bylo upraveno tak, aby ho mohli lidé aktivně využívat. Úpravami vznikl prostor, ve kterém se mohou lidé procházet, a to i se svými domácími mazlíčky. Zvolený povrch cesty je vhodný pro kočárky a rodiče s dětmi.

Došlo také k propojení hřbitova s blízkým parkem. Nejen díky tomu se podařilo hřbitov začlenit do existující veřejné zeleně. V rámci projektu došlo k přidání cyklistického pruhu na místní komunikaci. Tato úprava povede přirozeně ke zpomalení a zklidnění dopravy, což bude mít za následek zvýšení pocitu bezpečí chodců.

08 ZDROJE

8.1 Česká literatura

- Bednaříková J. 2007. Stěhování národů. Vyšehrad, Praha.
- Fabian J. 1904. Pohřbívati či spalovati mrtvoly?. Politické družstvo tiskové. Hradec Králové.
- Haidler J. 2019. Židovské hřbitovy a pohřbívání. Grada. Praha.
- Hájek J, et al. 2006. Kniha o Řepých. Galerie EfEf. Praha.
- Hájek J. 2018. Řepy krásné, Řepy mé. Artview. Praha. Milpo media. Praha.
- Kovařík P. 2001. Klíč k pražským hřbitovům. Nakladatelství Lidové noviny. Praha.
- Mareček J. 2005. Krajinářská architektura venkovských sídel [skripta]. Česká zemědělská univerzita, Praha.
- Marek J, et al. 1995. Historie: Pravěk a starověk 1. Scientia, Praha.
- Matouš R. 1914. Rádce pozůstalým po zemřelých a padlých. Vilímek. Praha.
- Nešporová O. 2004. Současná náboženská reflexe smrti: Katolíci, protestanti, svědkové Jehovovi a oddaní Kršny ve vztahu ke smrti a posmrtné existenci. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií, katedra obecné antropologie, Praha.
- Odehnal P, et al. 2006. Dějepis 7. Prodos, Olomouc.
- Ohler N, et al. 2001. Umírání a smrt ve středověku. H&H, Jinočany.
- Pařík A, Hamáčková V. 2003. Pražské židovské hřbitovy. Pražské židovské muzeum. Praha.
- Pavlík M. 2013. Cyril a Metoděj: Apoštolové slovanů. Český národní fond kultury, Praha.
- Stejskal & Šejvl. 2011. Pohřbívání a hřbitovy. Wolters Kluwer ČR, Praha.
- Svoboda B. 1965. Čechy v době stěhování národů. Academia, Praha.
- Zákon ze dne 7. prosince 1921 č. 464 Sb. z. a n. o pohřbívání ohněm
- Žemla M. 2017. Martin Luther: Výbor z díla. Vyšehrad, Praha.

8.2 Zahraniční literatura

- Balta J, et al. 2020. Developing a quantitative method to assess the decomposition of embalmed human cadavers. Forensic Chem. 18 (2020). Article 100235.
- Barcelo D. 2020. An environmental and health perspective for COVID-19 outbreak: Meteorology and air quality influence, sewage epidemiology indicator, hospitals disinfection, drug therapies and recommendations. Journal of Environmental Chemical Engineering. Volume 8, Issue 4, 2020. Article number 104006.
- Blanar K & Prada-Tiedemann. 2020. Characterization of the volatile odor profile from larval masses in a field decomposition setting. Forensic Chem. 21 (2020), Article 100288.
- Duarte A, et al. 2021. Spatiotemporal assessment of particulate matter (PM10 and PM2.5) and ozone in a Caribbean urban coastal city. Geosci. Front. 101168 (2021). pp. 1-9.
- Evensen K, et al. 2017. Everyday use of urban cemeteries: A Norwegian case study. Landscape and Urban Planning. Volume 159, March 2017, Pages 76 - 84.
- Francis J, et al. 2012. Creating sense of community: The role of public space. Journal of Environmental Psychology. Volume 32, Issue 4, 2012. Pages 401-409.
- Grabalov P. 2018. Public life among the dead: Jogging in Malmö cemeteries. Urban Forestry & Urban Greening. Volume 33, June 2018, Pages 75-79.
- Harnic P. 2010. Urban Green: Innovative Parks for Resurgent Cities. Island Press. Washington.
- Hennezel M. 1995. La Mort Intime: Ceux qui vont Mourir nous Apprennent a` Vivre. Robert Laffont. Paris.
- Jöckle C. 1999. MEMENTO MORI: Friedhöfe Europas. I. P. Verlagsgesellschaft International Publishing GmbH, Germering/München.
- Maeterlinck M. 1953. La Mort. Bibliotheque Charpentier Fasquelle. Paris.
- Mikszewski A. 2021. The airborne contagiousness of respiratory viruses: A comparative analysis and implications for mitigation. Geoscience Frontiers. (2021). p. 101285.
- Neckel et al. Hazardous elements in the soil of urban cemeteries: constructive solutions aimed at sustainability. Chemosphere. 262 (2021). Article 128248.
- Oliveira M, et al. 2021. Air pollutants and their degradation of a historic building in the largest metropolitan area in Latin America. Chemosphere. 277 (2021). Article 130286.

- Rae R. 2021. Cemeteries as public urban green space: Management, funding and form. *Urban Forestry & Urban Greening*. Volume 61, June 2021. Article 127078
- Silva L, et al. 2020. The impact of air pollution on the rate of degradation of the fortresses of Florianópolis Island, Brazil. *Chemosphere*. 251 (2020). Article 126838.
- Swensen G. 2018. Between romantic historic landscapes, rational management models and obliterations – urban cemeteries as green memory sites. *Urban Forestry & Urban Greening*. Volume 33, June 2018, Pages 58-65.
- Wingen C. 2013. Place-making strategies in multicultural Swedish cemeteries: The cases of ‚Östra kyrkogården‘ in Malmö and Järva common. *Mortality*. Volume 18, May 2013, Issue 2, Pages 151 - 172.
- Zhou T, et al. 2018. Residents' preferences for cultural services of the landscape along the urban–rural gradient. *Urban Forestry & Urban Greening*. Volume 29, January 2018, Pages 131-141.
- Zorzi C, et al. 2021. Geo-environmental parametric 3D models of SARS-CoV-2 virus circulation in hospital ventilation systems. *Geoscience Frontiers*. (2021). p. 101279.

8.3 Weby, webové články

- Bartík J. 2021. Archeológia SK: vykopaná minulosť z prvej ruky. Available from <http://archeologiask.sk/slovenska-archeologia/chronologia-a-kultury/doba-bronzova.html> (accessed January 2021)
- Broulík P. 2020. Patriot Magazin. Available from <https://patriotmagazin.cz/nechce-te-po-smrti-na-hrbitov-pod-lysou-horou-mozna-vznikne-prirodni-pohrebiste> (accessed January 2022)
- Buřivalová I. 2023. Ekologický pohřeb jen v rubáši. V cizině je možné i kompostování či vodní kremace. Available from <https://www.ekonews.cz/ekologicky-pohreb-jen-v-rubasi-v-cizine-je-mozne-i-kompostovani-ci-vodni-kremace/> (accessed April 2023)
- ČTK. 2015. Ošklivé parky a náměstí. Může za to nezáměr občanů a komunismus. Available from https://www.tyden.cz/rubriky/relax/ostatni/osklive-parky-a-namesti-muze-za-to-nezajem-obcanu-a-komunismus_360855.html (accessed April 2023)
- Frolová I. 2022. Trend eko pohřbívání. Z nebožtíka lze mít strom, diamant či umělý korál. Available from <https://www.denik.cz/spolecnost/trend-eko-pohrbivani-z-neboztika-lze-mit-strom-diamant-ci-umely-koral-21220330.html> (accessed April 2022)
- Hupková M. 2010. Děník veřejné správy. Available from <https://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6462396> (accessed January 2022)
- Chmelařová T. 2021. Les vzpomínek. Available from <http://lesvzpominek.cz/> (accessed February 2021)
- Jaroševský F. 2015. Metro. Available from https://www.metro.cz/zvladni-hrbitov-v-dablicich-se-pohrbiva-bez-nahrobku-pod-stromy-ph8-/praha.aspx?c=A150601_063630_co-se-deje_jsk (accessed February 2021)
- Lankašová M. 2019. iDnes. Available from https://www.impuls.cz/regiony/jihomoravsky-kraj/hrbitov-brno-pohreb-novinka-hrob-kvetina-strom.A191015_064406_imp-jihomoravsky_kov/tisk (accessed February 2021)
- Malostranský hřbitov. 2010. Malostranský hřbitov. Available from <https://www.malostranskyhrbitov.cz/historie-malostranskeho-hrbitova/> (accessed February 2021)
- Městský úřad Kutná Hora. 2016. Kutná Hora. Available from <https://destinace.kutnahora.cz/d/kostnice> (accessed February 2021)
- Muzeum Žatec. 2012. Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci. Available from <https://www.muzeumzatec.cz/kultura-mohylova.html> (accessed January 2021)
- Národní muzeum. 2012. Archeologie na dosah: Edukace a prezentace archeologického dědictví. Available from <https://www.archeologienadosah.cz/o-archeologii/chronologie/prehled-pravekych-obdobi-na-nasem-uzemi> (accessed January 2021).
- Němcová J. 2022. Jsme v krizi pohřebních rituálů, varuje obřednice. Budoucnost vidí v kompostování. Available from https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/kri-ze-pohreb-ritual-obradnice-kompostovani-podcast-vinohradska12_2208190600_mkl (accessed April 2023)
- Novák O. 2022. Zájem o přírodní pohřby v Česku stoupá. Opravdu ekologickému pohřebnictví ale brání legislativa. Available from <https://plus.rozhlas.cz/zajem-o-prirodni-pohrby-v-cesku-stoupa-opravdu-ekologickemu-pohrebnictvi-ale-8670108> (accessed April 2023)
- Prajznerová J. 2018. Jak pečovat o stároucí rodiče. Available from <https://peceosverodice.cz/prirodni-pohrebnictvi/> (accessed February 2021)
- Pravěk. 2011. Pravěk. Available from <https://pravek.estranky.cz/clanky/doba-bronzova-a-zelezna.html> (accessed January 2021)
- Robert M. 2017. Hlídací Pes. Available from <https://hlidacipes.org/clovek-jako-vec-kterou-totalita-odhodila-chysta-se-identifikace-obeti-odboje-z-masovych-hrobu/> (accessed January 2022)
- Skala J. 2012. Lovecpokladu.cz. Available from <https://www.lovecpokladu.cz/home/expedice-gotland-cast-prvni-5700> (accessed January 2021)
- Správa pražských hřbitovů. 2020. Hřbitovy. Available from https://www.hrbitovy.cz/?-page_id=45 (accessed February 2021)

Stolzová D. 2004. Buštěhrad: oficiální stránky města. Available from <https://www.mestobustehrad.cz/historie/mesto/doba-zelezna/> (accessed January 2021)

Sychrová V. 2016. Drahé pohřby? Lidé si pojišťují vlastní obřad. Available from <https://brnensky.denik.cz/z-regionu/drahe-pohrby-lide-si-pojistuji-vlastni-obrad-20160319.html> (accessed April 2023)

Sýkorová M. 2020. Zahrady, parky a hřbitovy: pro většinu Pařížanů jediná místa, kde se mohou toulat v zeleni. Available from <https://radiozurnal.rozhlas.cz/zahrady-parky-a-hrbitovy-pro-vetsinu-parizanu-jedina-mista-kde-se-mohou-toulat-v-8362124> (accessed April 2023)

Tvůrčí skupina popularizace vědy. 2013. Český rozhlas: Plus. Available from <https://plus.rozhlas.cz/k-cemu-slouzily-kamenne-lode-6603950> (accessed January 2021)

8.4 Normy, standardy a zákony

Národní shromáždění republiky Československé. 1921. Zákon ze dne 7. prosince 1921 č. 464 Sb. z. a n. o pohřbívání ohněm. Národní shromáždění republiky Československé.

Parlament. 2001. Zákon ze dne 29. června 2001 č. 256/2001 Sb. Zákon o pohřebnictví a o změně některých zákonů. Parlament České republiky.

ČSN 83 9001 (1999): Sadovnictví a krajinářství – Terminologie, základní odborné termíny a definice

ČSN 83 9061 (2006): Technologie vegetačních úprav v krajině – Práce s půdou

ČSN 83 9061 (2006): Technologie vegetačních úprav v krajině – Ochrana stromů, porostů a vegetačních ploch při stavebních pracích

ČSN 83 9041 (2006): Technologie vegetačních úprav v krajině – Technicko-biologické způsoby stabilizace terénu – Stabilizace výsevy, výsadbami, konstrukcemi ze živých a neživých materiálů a stavebních prvků, kombinované konstrukce

ČSN 73 6005 (1994): Prostorové uspořádání sítí technického vybavení

SPPK A01 002 : 2014: Ochrana dřevin při stavební činnosti.

8.5 Obrázky

Obrázek 1 - kostel sv. Jakuba, Kolinec - Autor neuveden. Městys Kolinec. Available on <https://www.kolinec.cz/kolinec/fr.asp?tab=snet&id=17358> (accessed 2022)

Obrázek 2 – starý židovský hřbitov v Praze - Autor neuveden. Prague.eu. Available on <https://www.prague.eu/cs/objekt/mista/688/zidovske-muzeum-v-praze-stary-zidovsky-hrbitov> (accessed 2022)

Obrázek 3 - Malostranský hřbitov - Divíšek M. Deník.cz. Available on https://prazsky.denik.cz/zpravy_region/malostransky-hrbitov-odkryva-prazanum-svat-tajemstvi-20160719.html (accessed 2022)

Obrázek 4 - Les vzpomínek - Autor neuveden. Les vzpomínek. Available on <http://lesvzpominek.cz/> (accessed 2022)

Obrázek 5 - hřbitov Vimperk - Zdeněk Kuncl. Prachatický deník. Available on https://prachaticky.denik.cz/zpravy_region/vimpersti-prijdou-do-urnoveho-haje-po-novych-cestickach-20201103.html (accessed 2022)

Obrázek 6 - kolumbárium v Holýšově - Autor neuveden. VAS. Available on <https://ateliervas.cz/projekt/kolumbaria-na-holysovskem-hrbitove/> (accessed 2022)

Obrázek 7 - Pardubické kolumbárium - Kubínková N. Český rozhlas. Available on https://pardubice.rozhlas.cz/pardubicky-hrbitov-ma-nove-kolumbarium-6057501?fbclid=IwAR1luXrfa8Jz2bYEi1MbRFx8R-IJjQI_Wpy4N6O2gJ_XZKI3Asp8ZERGfDw (accessed 2022)

Obrázek 8 - Vinohradské kolumbárium, církev Československá - Autor neuveden. Církev československá husitská Vinohrady. Available on <https://www.hs-vinohrady.cz/kolumbarium/> (accessed 2022)

Obrázek 9 - hřbitov Chodov - Autor neuveden. Chodovské technicko-ekologické služby. Available on https://www.chotes.cz/sprava-hrbitova?fbclid=IwAR18gJTKHvN2OD53lv9JYydvibu5VBjtT98aMqwOYYpE3RvCT_YnVwcNWhE (accessed 2022)

Obrázek 10 - neveřejný hřbitov řádových sester Boromejek - Horák V. 2015. Wikimedia commons. Available on https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%C5%98%C3%A1dov%C3%BD_h%C5%99bitov_sester_sv._Karla_Boromejsk%C3%A9ho,_%C5%BDalansk%C3%A9ho_ul.,_%C5%98epy,_Praha_17-_%C5%98epy,_Hlavn%C3%AD_m%C4%9Bsto_Praha_02.jpg (accessed 2022)

Obrázek 11 - hřbitov Boromejek - Autor neuveden. Pohřebiště. Available on http://www.pohrebiste.cz/stranky/archiv/fotogale/foto.htm?9%3B2&fbclid=IwAR0cu-oyZ_WboxNu9EHalCs1dmyXbx_PA17FTMVirBCHvljvNjIRXsl2Po0 (accessed 2022)

Obrázek 12- 19 - ortofotopamy stažené ze stránky <https://www.geoportalpraha.cz/>

Obrázek 20-91 - vlastní fotografie

relief - stažen z <https://www.geoportalpraha.cz/>

8.6 Grafické zdroje

materiál staveb - Autor neveden. Archiweb. Available on <https://www.archiweb.cz/b/vinicni-domek-velke-zernoseky> (accessed 2023)

Hedera helix - Autor neveden. České stavby. Available on <https://www.ceskestavby.cz/rostliny/brectan-hedera-helix.html> (accessed 2023)

návrh kolumbárních schránek - vlastní tvorba

měděné orámování - Autor neveden. Hornbach. Available on <https://www.hornbach.cz/p/medeny-plech-500x200x0-5-mm/3813928/> (accessed 2023)

vzhled rozptylové loučky - Autor neveden. XTOPIX. Available on <https://www.xtopix.cz/50-revitalizace-b%C5%99ehu-labut%C3%ADho-jez%C3%ADrka.html> (accessed 2023)

Prunus serrulata ´KANZAN´ Autor nevede. Zahradnictví Spomyšl. Available on <https://www.zahradnictvi-spomysl.cz/sakura-ozdobna-kanzan/> (accessed 2023)

žulová dlažba - Autor neveden. Kamenictví TAGRAS. Available on <https://www.kamenictvi-tagras.cz/5148/zula/> (accessed 2023)

návrh epitafního místa - vlastní tvorba

kříž - Kvaran E. Wikipedia. Available on <https://cs.wikipedia.org/wiki/K%C5%99%C3%AD%C5%BE#/media/Soubor:Groom-Texas.jpg> (accessed 2023)

mlatový povrch - Autor neveden. Biomlaty. Available on <http://www.stabilizer-biomlaty.cz/> (accessed 2023)

opuková zídka - vlastní fotografie

trávník - Autor neveden. Dřevostavby z Vysočiny. Available on <https://www.domky-delta.cz/blog/zajimave-myty-o-travniku-ktere-mozna-neznate/> (accessed 2023)

pražský mobiliář - Autor neveden. IPR Praha. Available on <https://iprpraha.cz/projekt/20/mobiliar-lavicka-stojan-na-kola-a-odpadkovy-kos> (accessed 2023)

zastávka - Autor nevede. e15. Available on <https://www.e15.cz/domaci/praha-testuje-novou-zastavku-stoji-200-tisic-korun-1364732> (accessed 2023)

Fraxinus excelsior - Autor neveden. Zahrada-cs.com. Available on <https://www.zahrada-cs.com/foto/cz/131887/> (accessed 2023)

Tilia tomentosa - Gutzerová N. Botany.cz. Available on <https://botany.cz/cs/tilia-tomentosa/> (accessed 2023)

Thuja occidentalis - Autor neveden. Botany.cz. Available on <https://botany.cz/cs/thuja-occidentalis/> (accessed 2023)

Cornus sanguinea - Autor neveden. Nejlevnější zahradník. <https://www.nejlevnejsizahradnik.cz/svida-krvava-ker-cornus-sanguinea-midwinter-beauty-kont-5-litru> (accessed 2023)

... Cotinus coggygria - Autor neveden. Ekozahradnictví. Available on <https://www.ekozahradnictvi.cz/produkt/ruj-vlasata-royal-purple/> (accessed 2023)

... Vinca minor - Autor nevede. Trvalkové zahradnictví. Available on <https://www.trvalkovezahradnictvi.cz/p/697/barvinek-mensi-brcal-vinca-minor-bowles-variety> (accessed 2023)

Vinca minor ´ALBA´ - Autor neveden. Piantedasiepe. Available on <https://www.piantedasiepe.it/bodembedekkers/pervinca-minore-alba.html> (accessed 2023)

Thymus - Autor neveden. Lumi green. Available on <https://www.lumigreen.cz/eshop/materidouska-coccineus-kont-05-l/p-4232186.xhtml> (accessed 2023)

Allium sp. - Autor neveden. Moderní zahrada. Available on <https://www.lumigreen.cz/eshop/materidouska-coccineus-kont-05-l/p-4232186.xhtml> (accessed 2023)

Pennisetum rubrum - Autor neveden. Suttons. Available on https://www.suttons.co.uk/flower-plants/patio-plants/pennisetum-rubrum-plant_MH6241 (accessed 2023)

Muscari - Autor neveden. Sazenička. Available on <https://sazenička.cz/modre nec/> (accessed 2023)

Geranium - Autor neveden. Levnerostliny.cz. Available on <https://www.levnerostliny.cz/products/kakost-krvavy-geranium-sanguineum/> (accessed 2023)

Nepeta faassenii - Autor neveden. Balkonovky. Available on <https://balkonovky.cz/nepeta-faassenii> (accessed 2023)

Echinacea - Autor neveden. Prodejna bylin. Available on <https://www.prodejnabylin.cz/echinacea-koren/> (accessed 2023)

Wisteria - Autor neveden. Zahrada. Available on <https://www.nkz.cz/praxe/okrasna-zahrada/vistarie-fialova-zaplava-kvetu> (accessed 2023)

Crocus tommasinianus - Autor nevede. Semena.cz. Available on <https://www.semena.cz/krokusy/663-krokus-barrs-purple-crocus-tommasinianus-cibuloviny-3-ks.html> (accessed 2023)

Návrh zahrady - Rasl T. Land05. Available on <https://land05.cz/cs/projekt/zahrada-beroun-radovy-dum-4> (accessed 2023)

Mapy byly zpracovány na základě z maps.google.cz

Pro zpracování projektu byly použity programy: InDesign, Photoshop a AutoCAD.

